

Analýza databáze příjemců dávek hmotné nouze

**zhodnocení role nákladů na bydlení a dávek
spojených s bydlením ve vztahu
k příjemcům dávek hmotné nouze**

Ivana Šimíková

VÚPSV, v.v.i. Praha
2012

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Palackého náměstí 4
jako svou 443. publikaci
Vyšlo v roce 2012, 1. vydání, počet stran 67
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠE)
Ing. Jarmila Mateřánková (ÚP Opava)

ISBN 978-80-7416-111-7

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

V posledních letech roste mezi experty výzkumný zájem o systémy sociální pomoci, jakým je v kontextu České republiky systém hmotné nouze. Tento systém byl donedávna považován za reziduální a za stěžejní zejména schémata pojišťovací. Doplňkovost tohoto systému je podle některých autorů v posledních 15 letech narušována trendy zejména na trhu práce a dále trendem destabilizace rodiny. Tak dochází k nedostatečnému pokrytí nových sociálních situací tradičními nástroji sociálního státu a čím dál větší část populace se stává součástí poslední záchranné sítě, za kterou je považována právě např. hmotná nouze. Je proto důležité věnovat jí více a systematicky analytickou pozornost a studie je jedním z takových pokusů v kontextu ČR. Objekty spíše deskriptivní analýzy jsou příjemci dávek hmotné nouze, příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení, v 6 po sobě následujících obdobích, která počínají prosincem 2008 a končí červnem 2011. V analýzách se soustředíme zejména na strukturu domácností (z hlediska počtu členů, přítomnosti nezaopatřených dětí apod.) a u souboru příjemců doplatku na bydlení pak na jeho strukturu z hlediska forem bydlení a hlavně posouzení role doplatku na bydlení v rámci pokrytí nákladů na bydlení a v rámci celkových příjmů domácností.

Klíčová slova: sociální pomoc, hmotná nouze, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, životní minimum, forma bydlení, chudoba

Abstract

In recent years, experts' interest on research of social assistance systems, such as a system of an income support in the context of Czech Republic, is increasing. Until recently, this system was considered as residual and insurance schemes as especially crucial. According to some authors, complementarity of the system was distorted in the last 15 years, especially by trends in the labor market and the further destabilization of the family. So there is a lack of coverage of new social situations with traditional instruments of the welfare state, and a growing portion of the population is included in the last safety net, for which is social assistance regarded. It is therefore important to pay more analytical and systematic attention to it and this study is one such attempt in the context of the Czech Republic. Objects rather descriptive analyzes are beneficiaries of income support, existence minimum and supplement for housing, in 6 consecutive seasons, which begin in December 2008 and ending June 2011. The analysis will focus mainly on the structure of households (in terms of number of members, the presence of dependent children, etc.) and on an assessment of the role of the supplement for housing, which play in the cost of housing and total incomes of the households.

Key words: social assistance, income support, existence minimum, supplement for housing, minimum income support, housing forms, poverty

Obsah:

1. Cíle studie	2
2. Metodologie a vysvětlení používaných pojmů	9
3. Teoretický kontext měření chudoby a významu systému sociální pomoci	10
3.1 Hodnocení sociálního systému z hlediska ochranné funkce	10
3.2 Měření chudoby a koncepty chudoby.....	11
3.3 Institut hmotné nouze jako základ systému sociální pomoci v kontextu ČR....	12
3.3.1 Legislativní kontext systému hmotné nouze a doplatku na bydlení	14
3.4 Význam systému sociální pomoci v rámci komplementárních sociálních systémů	15
4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí	17
4.1 Počty domácností a osob v souboru příjemců příspěvku na živobytí	17
4.2 Velikost domácností příjemců příspěvku na živobytí	19
4.3 Struktura domácností příjemců příspěvku na živobytí	20
4.3.1 Přítomnost nezaopatřených dětí	20
4.3.2 Přítomnost starobního a invalidního důchodce	22
4.3.3 Přítomnost výdělečně činné osoby	23
5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení	25
5.1 Počty domácností a osob v souboru příjemců doplatku na bydlení	25
5.2 Velikost domácností příjemců doplatku na bydlení.....	26
5.3 Struktura domácností příjemců doplatku na bydlení	27
5.3.1 Přítomnost nezaopatřených dětí	27
5.3.2 Přítomnost starobního a invalidního důchodce	29
5.3.3 Přítomnost výdělečně činné osoby	31
6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení	33
6.1 Srovnání počtu domácností a osob.....	33
6.2 Srovnání velikosti domácností.....	35
6.3 Srovnání struktury domácností.....	36
7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení	40
7.1 Dílčí analýza databáze příjemců doplatků na bydlení bydlících v tzv. „jiné“ formě bydlení	45
7.1.1 Počet domácností a osob a rozsah domácností bydlících v „jiné“ formě bydlení.....	45
7.1.2 Struktura domácností.....	46
8. Náklady na bydlení příjemců doplatku na bydlení	48
8.1 Reálné náklady na bydlení.....	48
8.2 Poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení	49
8.3 Reziduál příjmu domácnosti vzhledem k životnímu minimu po zaplacení nákladů na bydlení	50
8.4 Poměr doplatku na bydlení k reálným nákladům na bydlení.....	51

9. Délka evidence v systému - závislost na dávce	53
10. Regionální hledisko	54
Shrnutí.....	59
Závěr	63
Literatura	65

1. Cíle studie

Předkládaná studie je, domníváme se, ojedinělým pokusem využít pravidelně shromažďovaná administrativní data o domácnostech, které se ocitly v absolutní chudobě. O absolutní chudobě hovoříme proto, že jde o takové domácnosti, jejichž příjem se pohybuje pod hranicí zákonem stanoveného životního, respektive existenčního minima a tato společensky uznaná „nedostatečnost“ příjmu je kompenzována dávkami hmotné nouze, tedy dávkou příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení.

Tato data nebývají běžně analyzována a jeden z mála (veřejných) výstupů, se kterými se ve vazbě na ni můžeme setkat, je tzv. statistický výkaz činností hmotné nouze, který však obsahuje pouze několik základních informací s důrazem na údaje o dávkách, jako jsou údaje o počtu vyplacených dávek, počtu příjemců dávek a výdaje na dávku apod. spíše než na charakteristiky domácností či osob.

Výjimečnost těchto dat spočívá v tom, že o této kategorii domácností přinášejí relativně spolehlivé (administrativně ověřené) základní informace (například o počtu osob, počtu nezaopatřených dětí, příjmech domácnosti, formě bydlení, nákladech na bydlení a nakonec i o výši přiznaných dávek) a zároveň představují takřka vyčerpávající soubor. O zcela vyčerpávající soubor nejde z toho důvodu, že existují také domácnosti, které se z hlediska úrovně příjmů ocitají taktéž v absolutní chudobě, ale např. z důvodů nesplnění některé z dalších podmínek nároků na dávky hmotné nouze (např. aktivity při hledání zaměstnání) se v tomto souboru neocitají a dále také domácnosti, které spadají do sféry "non-take-up of social benefits", kterou bývá označována situace, kdy dávky nejsou čerpány těmi, komu jsou určeny a kteří mají k tomuto čerpání oprávnění (srov. Mareš 2001a). O vyčerpávajícím souboru tedy můžeme hovořit pouze v souvislosti s takovými domácnostmi, které upadly do absolutní chudoby a jsou zároveň zachyceny systémem sociální ochrany.

Studie vychází z databází, ve kterých jsou shromážděna jednak individuální data za každého člena domácnosti (věk, evidence na úřadě práce, výdělečná činnost, zda je poživitelem starobního důchodu, zda je mu přiznána invalidita a ve kterém stupni apod.), která ve sledovaných obdobích pobírala danou dávku hmotné nouze a dále základní (např. adresa, forma bydlení) a agregovaná data (např. počty osob, počty zaopatřených a nezaopatřených osob, výše příjmu apod.) vztahující se k této domácnosti.

Analýzy, které jsme prováděli, ovšem nezahrnují všechny relevantní analýzy, které by se na souboru příjemců dávek hmotné nouze daly či měly provádět, aby bylo možné zachytit jejich podstatné charakteristiky. Možnosti analýz byly omezeny především sadou znaků, které se v administrativní databázi hmotné nouze sledují.

Vzhledem k tomu, že analyzovaná databáze slouží primárně pro administraci dávek hmotné nouze, obsahuje více méně pouze ty znaky, které jsou rozhodné pro přiznání dávky. Další limit dostupných analýz představoval náš výběr znaků jako řešitele projektu z „primární“ databáze, který byl mimo jiné omezen finančními limity. Databáze, se kterou pracujeme, pak neobsahuje všechny znaky, které obsahuje databáze primární a obsah i forma prezentovaných analýz jsou tím do jisté míry ovlivněny.

Vzhledem k tomu, že tato studie je jedním z prvních pokusů analyzovat domácnosti ocitnuvší se v absolutní chudobě, které jsou zachyceny záchranou sociální sítí, pohybuje se většinou na úrovni deskriptivní analýzy. Studie pak má dvě relativně samostatné části.

První z nich jsou analýzy příjemců příspěvku na živobytí a příjemců doplatku na bydlení se společným cílem zachytit strukturu domácností (z hlediska počtu členů, přítomnosti nezaopatřených dětí, starobních a invalidních důchodců apod.), případně

charakteristiky jednotlivých členů těchto domácností (z hlediska postavení na trhu práce apod.) pro každý ze souborů a následně jejich srovnání s cílem zachytit případné rozdíly, které by indikovaly vyšší riziko materiální deprivace v oblasti bydlení u určitých skupin příjemců.

Ve druhé části, která je do jisté míry analytičtější, mj. z důvodů většího počtu analyzovatelných znaků, sledujeme samostatně soubor příjemců doplatku na bydlení se zaměřením na jeho strukturu z hlediska forem bydlení, ve kterých domácnosti žijí.

Forma bydlení je v následujících analýzách základní analytickou proměnnou, z jejíž perspektivy se dále pokoušíme o posouzení výše reálných nákladů na bydlení těchto domácností vzhledem k tzv. odůvodněným nákladům (tedy nákladům, které jsou brány v potaz při rozhodování o nároku na dávku a její výši) a posouzení role doplatku na bydlení v rámci celkových příjmů domácností.

Zásadní příspěvek předkládané studie pak spatřujeme v tom, že se věnuje ochranné funkci systému hmotné nouze z hlediska pokrytí nákladů na bydlení, navíc s ohledem na různé formy bydlení. V této souvislosti pak považujeme za ojedinělé také to, že nabízí údaje o formách bydlení s rozlišením tzv. „jiné“ formy bydlení, která odráží bydlení v substandardních podmínkách, zejména v zařízeních, která nejsou určena k trvalému bydlení, tzv. ubytovnách apod., které, jak se domníváme, žádný jiný obdobný soubor zaměřený na sledování chudoby zatím nenabízí.

V neposlední řadě je důležité podotknout, že analýzy a závěry z nich vyplývající odrážejí nastavení systému hmotné nouze, tedy s ním související právní úpravu, platnou v daném období a nezachycují tedy následné změny, které byly přijaty zejména v roce 2012.

2. Metodologie a vysvětlení používaných pojmů

Jak již bylo řečeno v úvodní části, předkládaná studie je vypracována na základě administrativní databáze příjemců dávek hmotné nouze, respektive dvou takových databází, a to databáze příjemců příspěvku na živobytí a databáze příjemců doplatku na bydlení. Z těchto databází byly na základě požadavků řešitele projektu správcem dat vytvořeny dvě dílčí databáze a posléze dva pracovní soubory, které shromažďují vybrané znaky týkající se domácností a jejich členů.

Jednotkou analýzy je pak ve většině případů jednotlivá domácnost, v odůvodněných případech, například když zjišťujeme, kolik bylo mezi příjemci dávky jednotlivých osob evidovaných na úřadě práce, stává se jednotkou analýzy jednotlivců, člen příslušné domácnosti.

Důvodů, proč je domácnost základní analytickou jednotkou, je několik. Jeden je spíše technického rázu a je jím skutečnost, že dávka je dle zákona vždy přiznána tzv. okruhu společně posuzovaných osob, což s jistou mírou zjednodušení znamená v podstatě osoby, které společně hospodaří, tedy domácnost. Zmíněné zjednodušení spočívá ve skutečnosti v tom, že osoby, které jsou ze zákona považovány za společně hospodařící, fakticky společně hospodařit nemusí (např. manželé, rodiče a nezaopatřené děti apod., které žijí v oddělených domácnostech).

Věcný důvod, proč za základní jednotku souboru považovat domácnost, spočívá v tom, že situaci konkrétních osob často ovlivňuje právě situace domácnosti, ve které žijí (jako je rodinný stav, počet členů domácnosti, přítomnost nezaopatřených dětí apod.).

Vzhledem k tomu, že studie začala vznikat na konci roku 2011 a časové intervaly, v rámci kterých sledujeme stav souboru příjemců dávek hmotné nouze, jsou zvoleny jako půlroční, poslední období, ve kterém soubory analyzujeme, představuje červen 2011. Jinak tato období tvoří vždy prosinec a červen ve sledovaném roce, začátek období pak představuje prosinec 2008 a konec období červen 2011, celkem jde tedy o 6 období. Sledovaná a analyzovaná data se pak vztahují vždy ke stavu v prvním dnu sledovaného období (tedy vždy k 1.12.2008, 1.6.2009 atd.). V tomto směru jde o analýzu stavu, ale také o sledování jeho změn v čase.

V textu používáme zejména z důvodu jeho plynulejšího toku textu a také z důvodu úspory místa a větší grafické přehlednosti (zvláště v tabulkách výsledků) několik zkratk. Pro soubor příjemců příspěvku na živobytí zkratku „PnŽ“ a pro soubor příjemců doplatku na bydlení zkratku „DnB“.

Dále v závislosti na kontextu používáme označení „příjemce“ jak pro každého člena tzv. okruhu společně posuzovaných osob, v jehož prospěch byla dávka vyplacena, tak pro celek těchto osob, které tento okruh tvoří. Pro označení tohoto okruhu pak používáme zkratku „OSPO“ nebo „domácnost“, případně „členové“ OSPO/ domácnosti.

Pro vyjádření počtu domácností mezi příjemci dávek hmotné nouze používáme analytické proměnné „žadatel“, která označuje osobu, jež o dávku žádá ve prospěch všech ostatních členů domácnosti a zároveň může být pro každou domácnost vždy jen jedna.

3. Teoretický kontext měření chudoby a významu systému sociální pomoci

3.1 Hodnocení sociálního systému z hlediska ochranné funkce

Chudoba je považována za multidimenzionální jev, obdobně jako sociální vyloučení. Na míře ohrožení chudobou se podílí mnoho faktorů, jak strukturálních (hospodářská situace), tak individuálních (různé druhy znevýhodnění) a chudoba se pak také projevuje různým způsobem a v různých oblastech života, jako je nejen příjmová a materiální situace, fyzické strádání či přímo ohrožení života, ale také možnost uplatňovat sociální, občanská a politická práva. Omezení této možnosti bývá pak spojováno s relativně novějším a komplexnějším konceptem než je chudoba, a to sociálním vyloučením (srov. Room, 1997).

Pokud se zabýváme chudobou jako sociálním problémem, objektem sociální politiky, jde o problém, který je „sociálním konstruktem s výraznými politickými a normativními konotacemi“ (Mareš, Rabušic, 1996). „Neměříme chudobu jako takovou, ale její jednotlivé koncepty. Použití jednotlivých měř chudoby závisí na použitých konceptualizacích a použití konkrétního konceptu závisí na přijaté společenské ideologii.“ (Mareš 2004: 3)

Každý pohled na chudobu, od kterého se odvíjí její monitorování, měření, v sobě tedy nese jistý předpoklad toho, jak o chudobě uvažujeme, co za ni považujeme a koho považujeme za chudého. Vzhledem k tomu, že chudoba je ve svých příčinách, projevech a důsledcích komplexní, multidimenzionální sociální jev, ale je také politickým produktem, je obtížné ji vyčerpávajícím způsobem definovat. Mnozí autoři se pak shodují na tom, že představuje přetrvávající stav charakterizovaný nízkým příjmem, ztíženým přístupem ke vzdělání, zdraví, důstojnému bydlení a kvalitnímu životnímu prostředí, marginalizací na trhu práce, nevýhodnými pracovními poměry a nízkou kvalitou pracovního prostředí (Mareš, 2004).

Jedním z cílů sociálního systému je redistribuovat ve společnosti nerovnoměrně rozložené příjmy tak, aby bylo dosaženo politicky legitimní míry vyrovnávání těchto příjmů alespoň na úroveň konsenzuálního minimálního životního standardu. Tento standard, vyjadřovaný nejčastěji také výší příjmu, je pak považován za hranici chudoby, deprivace či sociálního vyloučení v dané oblasti (Ringen, 1989).

Zároveň jsou v tomto systému implicitně i explicitně určeny oblasti, ve kterých by měl být tento standard zaručen (např. oblast bydlení) a jsou stanoveny události a situace, které mohou udržení standardu zvláště ohrožovat (stáří, zdravotní znevýhodnění, nemoc, nezaměstnanost, různé rodinné a sociální situace (narození dítěte, přítomnost více dětí, úmrtí v rodině apod.). Od těchto událostí a situací se pak odvíjejí cílové skupiny, na které se sociální systém zaměřuje (rodiny s dětmi, osamělí rodiče, starobní a invalidní důchodci, dlouhodobě nezaměstnaní apod.).

Systém minimálního životního standard udržuje jednak prostřednictvím veřejných statků (např. garancí bezplatného vzdělání) a dále systémem sociálních služeb a dávek. Dávky lze v základním dělení rozlišit na pojistné a nepojistné, příjmově testované a netestované, případně nárokové a fakultativní.

3.2 Měření chudoby a koncepty chudoby

Pokud chceme sledovat naplňování ochranné funkce v rámci daného sociálního systému, nevyhne se měření chudoby, které, jak již bylo řečeno, bývá spojeno s různými koncepty chudoby. Pokud shrneme hlavní koncepty, které bývají s měřením chudoby spojovány, můžeme hovořit zhruba o třech základních binárních opozicích, které se už na analytické rovině vzájemně překrývají a v praxi (jak při definici chudoby, tak při jejím monitorování) kombinují. Jde o koncept absolutního a relativního měření chudoby, koncept objektivního a subjektivního měření a koncept přímého a nepřímého měření. Někteří autoři dále zmiňují koncept preskriptivního (normativního, expertního) a konsenzuálního měření chudoby (Mareš, Rabušic, 1996) a koncept primární a sekundární chudoby (Rowntree, 2000).

Jedním z důležitých okolností měření chudoby, která je zvláště relevantní v případě vyhodnocování systému z hlediska jeho ochranné funkce, je měření chudoby před sociálními transfery a po nich.

Absolutní koncept(y) klade důraz na uznání/stanovení souboru základních potřeb, jejichž neuspokojení může vést na hranice fyzického přežití či sociální smrti.¹ Předpokladem pak je, že „hranice absolutní chudoby se nemění se změnou standardu života ve společnosti.“ (Mareš, 1999: 112).

V analytické opozici k tomuto konceptu pak stojí koncept chudoby relativní, jehož hlavním argumentem je, že chudoba nemůže být odmyšlena od standardů života v dané společnosti, protože „mnoho osob považovaných za chudé ve spojených státech by například nebylo považováno za chudé v Číně, Indii či Etiopii.“ (Mareš 1999: 110). V této souvislosti se objevuje koncept deprivace, který reflektuje vztah pocitu spokojenosti osoby s jeho možnostmi uspokojovat potřeby stanovené referenčními skupinami.

Za sporem (nejen) těchto dvou konceptů stojí normativní hledisko toho, jakou povahu chudoby je možné v dané společnosti akceptovat či nikoliv, která je kromě ideologických stanovisek vázaná na možnosti daných politik (zdroje sociálních států). „Volba konceptu určuje nejen způsob měření chudoby, ale i způsob zacházení s chudobou - rozsah a obsah oprávnění chudých a míru jejich zaopatření. Je dána ale i cíli, kterému má sloužit sociální stát. V tomto ohledu je základní volbou volba mezi absolutní a relativní chudobou.“ (Mareš, 2004: 5)

Jako indikátor chudoby v rámci absolutního konceptu se používá například základní spotřební koš (budget standards), což je uznané minimum výdajů, které předpokládá generování seznamu minimálních potřeb pro domácnosti různé velikosti. Hovoří se o základních potřebách (basic needs approach), jako jsou náklady na jídlo, bydlení (nájemné), vytápění a oděv, ale postupně se prosazují i jiné potřeby (např. pohlednice k Vánocům, dovolená apod.).

---

¹ „Absolutní koncepty považují domácnosti za chudé, jestliže nejsou dostatečně uspokojovány jejich potřeby, které jsou dány ve vztahu k samotným možnostem přežití (ve fyzickém, avšak i sociálním slova smyslu) a ne pouze relací k platným vzorcům spotřeby v dané společnosti.“ (Mareš, Rabušic 1996: 299). Pokud však uvažujeme sociální smrt, nemůžeme se vyhnout relativizujícímu hledisku, protože (sociálně) únosné či neúnosné se mění kulturně, historicky i v závislosti na úrovni, ve které se daná společnost aktuálně nachází.

Dále se používá např. tzv. potravinový poměr (food ratio method), který vyjadřuje vztah mezi výdaji na potraviny a celkovými výdaji (tzv. Engelův zákon - s růstem příjmu nerostou výdaje na jídlo proporcionálně, ale jejich podíl na celkových výdajích s růstem příjmu klesá). Podle tohoto modelu jsou považovány za chudé ty rodiny, jejichž příjem je menší než trojnásobek nákladů na koš základních potravin, tedy náklady na jídlo tvoří více než 33 % jejich příjmů.

V kontextu České republiky je obdobný mechanismus vtělen přímo do konstrukce dávky sociální podpory, a to příspěvku na bydlení, kdy „vychází se ze zásady, že je sociálně únosné, nepřekračují-li skutečné náklady za bydlení 30 % (resp. 35 % v Praze) příjmu osoby“ (PSP, 2005a: 52).

Přímé měření se provádí skrze spotřebu, jsou sledovány tři aspekty nerovnosti ve spotřebě:

- variace a nerovnost v absolutních částkách vydaných na koupi různých kategorií spotřebních položek (potraviny, doprava, lékařská péče, vzdělání atd.), tedy v celkovém množství pořízeného zboží;
- variace a nerovnost v proporcích příjmu vydaného na nákup rozdílných položek, tedy v rozdílné struktuře spotřeby;
- variace a nerovnost z hlediska povahy, kvality, stáří a značek a dle intervalu jejich obměny.

Nepřímé peněžní míry, které jsou základem měření příjmové chudoby (income poverty) jsou odvozeny z příjmových rozložení nebo vyžadují preskriptivně určenou spotřebu, která je vyjádřena v peněžních jednotkách, což jsou různé formy životního minima a jeho násobky. Základem měř příjmové chudoby bývá medián příjmového rozložení, kdy je jako hranice chudoby stanoven procentuální podíl z příjmového mediánu.

V členských zemích Evropské unie je chudoba vnímána především jako relativní chudoba a měřena je primárně nepřímo jako příjmová chudoba prostřednictvím porovnání příjmu osob/domácností s příjmovým rozložením v dané zemi. Oficiální analytická hranice chudoby v Evropské unii, neboli tzv. „at risk of poverty threshold“, je 60 % národního mediánu ekvivalizovaného příjmu. Jak se však pokoušíme argumentovat dále, v posledních letech mezi experty roste zájem také o sledování těch, kteří se pohybují pod hranicí minimálního příjmu, tedy v absolutní chudobě.

Mezi názory expertů (Dennis a Guio, 2003, Sirovátka a kol., 2005) se pak také objevuje kritický náhled měření chudoby skrze příjmy a roste důraz na strukturu životních nákladů, zejména nákladů na bydlení, které právě podléhají, zvláště v nových zemích Evropské unie, dynamickým změnám.

3.3 Institut hmotné nouze jako základ systému sociální pomoci v kontextu ČR

Systém hmotné nouze patří mezi tzv. systémy sociální ochrany (social security) či sociální pomoci (social assistance), které jsou v hierarchii sociálních systémů na pomyslném konci. Tvoří tzv. poslední záchrannou síť (last safety net), na kterou přichází řada v okamžiku, kdy již byly využity ostatní možnosti sociálních dávek nebo tyto negarantují sociální minimum.

V teorii je tento systém spojován s institutem ochrany minimálního příjmu, který např. Bahle a kol., 2011 definují jako takový, který je a) příjmově testován a b) není účelově vázán (jako jsou další příjmově testované dávky jako např. příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení apod.). V tomto smyslu splňuje tuto podmínku v kontextu ČR dávka hmotné nouze, která se nazývá příspěvek na živobytí.

Příjmové testování další autoři (např. Eardley a kol., 1996) považují za základní definiční znak dávek, které lze zahrnout do systému sociální pomoci. Zároveň však upozorňují na různé způsoby testování příjmů či obecně zdrojů v různých zemích pro stanovení nároků na různé dávky v různých sociálních systémech.

V této souvislosti lze pak rozlišovat systémy „means-tested“, kdy se hodnotí všechny dostupné zdroje, tedy jak aktuální příjmy, tak majetek apod., dále „income-tested“ a „income-related“ systémy, kdy se hodnotí pouze příjmy a dále „asset-tested“, u kterých se posuzuje majetek.

Další typologii dávek a systémů v rámci „resource-tested programmes“ lze např. podle Gough (Gough, 1994 dle Eardley a kol., 1996) odvodit podle následujících kritérií:

- zda jsou a) „poverty testing“ nebo b) „general means or income testing“, tedy zda jsou doplňkové zdroje poskytovány těm, kteří by se bez nich ocitli pod oficiálně definovaným životním minimem, nebo jsou poskytovány komukoli z širšího okruhu příjmových skupin s výjimkou těch, jejichž zdroje jsou nad určitou hranicí (jsou „well-off“, tedy „dobře situovaní“);
- zda jsou a) přímo vypláceny (v hotovosti) příjemci, v reakci na nějakou nepříznivou situaci (nehoda, náhlý výdaj, případně dlouhodobější setrvání v situaci bez dostatečných prostředků apod.) nebo jde o b) vázané dávky („tied“ benefits), které jsou vypláceny ve formě slev či celkové dotace specifických služeb (např. sociální bydlení uskutečňované formou dotace nájemného, sleva v hromadné dopravě);
- zda je podmíněnost nároku na dávku definována tak, že dávka je určena a) pro všechny v určité příjmové kategorii nebo b) pouze specifické kategorii v rámci této skupiny (staří, zdravotně postižení apod.).

Autoři, kteří se věnují mezinárodní komparaci systémů sociální pomoci, konstatují složitost takovýchto srovnání z důvodů, že různé země mají jednak stanoveny relativně různé podmínky pro nároky na jednotlivé dávky, které navíc podřazují různým subsystémům (sociální podpora, pomoc apod.), v některých případech navzdory tomu, kam by tyto dávky měly z hlediska svých znaků náležet.

Dávky českého systému hmotné nouze, které jsou objektem našeho zájmu, tedy příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, nejsou výjimkou. Z hlediska podmínky testování zdrojů lze říci, že obě dávky jsou testovány nejen z titulu aktuálních příjmů a majetku (nadstandardní vybavení domácnosti, automobil), ale také z hlediska dalších zdrojů (jako mohou být různá spoření apod.). Využití těchto zdrojů (např. prodejem) může být upřednostněno před přiznáním dávky, případně jím podmíněno.

U příspěvku na živobytí je situace relativně přehlednější, když základní podmínkou je nedostatek příjmů měřený jednoznačně stanoveným životním, respektive existenčním minimem (je tedy „poverty testing“) a nemožností využít další zdroje ke kompenzaci této nedostatečnosti.

Institut existenčního minima ale navíc do těchto podmínek, tedy do testování příjmu a majetku, vnáší další aspekt, a to incentivu aktivity na trhu práce. Ochrana minimálního příjmu je tím do jisté míry relativizována a připouští existenci jisté subkategorie příjemců příspěvku na živobytí, kteří (z důvodů, že jsou posuzováni jako

ti, kteří neplní vymezené aktivity) mají nárok pouze na nižší garantovaný minimální příjem.

U doplatku na bydlení je systém podmínek a jejich provázanost složitější. Dávka je účelově vázána na úhradu nákladů spojených s bydlením (standardně jde o nájemné a jeho ekvivalenty, v případě vlastnického bydlení např. fond oprav, a náklady na služby spojené s bydlením (elektrina, plyn apod.). A dále, kromě toho, že je příjmově testována, je podmíněna přiznáním příspěvku na živobytí, a tím pádem nepřímo testována také majetkově či obecně z hlediska dalších zdrojů.

Systém hmotné nouze je od roku 2007 legislativně ukotven ve dvou normách. Jednak v zákonu o hmotné nouzi a pak v zákonu o životním a existenčním minimu. Mezi těmito normami pak v praxi, při vyhodnocování nároku na dávky a jejich výši je úzká provázanost, a to jednak ve způsobu stanovování nároku na dávku v hmotné nouzi (odvíjející se od srovnání příjmu jednotlivce či okruhu osob s částkou živobytí založenou na životním či existenčním minimu), ale také ve výpočtu výše dávek hmotné nouze.

Pro přiblížení konstrukce podmínek nároku na doplatek na bydlení a jeho výši (které platily pro období, ke kterým se vztahují analyzované soubory příjemců dávek hmotné nouze) uvádíme část textu, která je převzata z publikace, na níž se autorka podílela (Jahoda, Kofroň, Šimíková, 2008).

3.3.1 Legislativní kontext systému hmotné nouze a doplatku na bydlení

V prvním kroku je úhrada nákladů na bydlení řešena v systému státní sociální podpory. Nejprve se sleduje, zda náklady na bydlení překračují 30 % (35 % v Praze) část příjmů žadatele, tedy jednotlivce či okruhu společně posuzovaných osob. Jak je řečeno v důvodové zprávě k zákonu o hmotné nouzi, „vychází se ze zásady, že je sociálně únosné, nepřekračují-li skutečné náklady za bydlení 30 % (resp. 35 % v Praze) příjmu osoby“ (PSP, 2005a: 52).

Význam použitého slova „skutečné“ je však třeba brát pouze v kontextu zákona. Zákon totiž zároveň definuje tzv. normativní náklady, které představují limit nákladů podle typu bydlení (bydlení na základě nájemní smlouvy a bydlení družstevní a vlastnické), podle počtu osob s hranicí u 4 osob a podle počtu obyvatel obce. Pro určení nároku se pak 30 % (35 %) příjmu srovnává právě s těmito normativními náklady, pouze pokud jsou skutečné náklady nižší než normativní, berou se v úvahu ty skutečné. K vyšším nákladům se nepřihlíží a vychází se z normativních.

Náklady na bydlení jsou zároveň přesně vymezeny, v podstatě jde o nájemné a služby spojené s užíváním bytu plus náklady za energie, vodné, stočné, odvoz odpadu a centrální vytápění nebo za pevná paliva. Jednotlivé částky jsou pak odstupňovány podle počtu osob s hranicí u 4 osob. Rozdíl mezi příslušnými normativními, případně skutečnými náklady a 30 % (35 %) příjmu se pak vyplácí jako dávka státní sociální podpory, a to příspěvek na bydlení. Důležitým pravidlem je pak také fakt, že přiznání této dávky, i když v systému sociální podpory, je jednou z hlavních podmínek pro vznik nároku na doplatek na bydlení v systému hmotné nouze.

V druhém kroku, v systému hmotné nouze, se pak sleduje, zda takto stanovené prostředky na úhradu nákladů na bydlení, tzn. 30 % (35 %) příjmu plus příspěvek na bydlení stačí na pokrytí tzv. odůvodněných nákladů na bydlení tak, aby jednotlivci či okruhu společně posuzovaných osob (dále jen „OSPO“) zbyly prostředky na živobytí

alespoň ve výši tzv. částky živobytí (jednotlivce či OSPO). Slovo „odůvodněné“ znamená opět stanovení určitých limitů u jednotlivých složek, ze kterých se odůvodněné náklady skládají, a to nájemného až do výše tzv. cílového nájemného, které je stanoveno Zákonem č. 107/2006 Sb. o jednostranném zvyšování nájemného, služeb spojených s užíváním bytu a prokazatelné nezbytné spotřeby energií, a to ve výši, která je v místě obvyklá. Tato výše se automaticky vypočítá z informací o velikosti bytu a jeho umístění a cen dodavatelů energií. Rozdíl mezi takto stanovenými, tedy limitovanými, náklady na bydlení, sníženými o příspěvek na bydlení a příjmem, zvýšeným o příspěvek na živobytí, pak představuje výši doplatku na bydlení, který je vyplácen jako jedna z dávek hmotné nouze.

3.4 Význam systému sociální pomoci v rámci komplexnějších sociálních systémů

Systém sociální pomoci byl do nedávna považován za systém reziduální. Za stěžejní mezi sociálními systémy byly do té doby považovány systémy pojišťovací, které chránily před ztrátou příjmu v době nemoci, nezaměstnanosti, invalidity či stáří, případně systémy kompenzující vyšší životní náklady, zejména rodin s dětmi, jako je v kontextu ČR systém státní sociální podpory apod. Jak konstatují např. Bahle a kol., 2011 doplňkovost systému sociální ochrany je v posledních 15 letech narušována trendy zejména na trhu práce a dále trendem destabilizace rodiny.

Na trhu práce dochází k přechodu od industriální společnosti k tzv. postindustriální, které znamenají zejména oslabení poptávky po práci v sektorech výroby a obecně průmyslu a zvýšení poptávky po práci v tzv. terciárním sektoru. Svou roli sehrává také technologický pokrok a průběžná automatizace procesů, která opět poptávku po pracovních pozicích, které byly ve snaze zefektivnit náklady automatizovány, snižuje.

Charakter trhu práce se mění ve smyslu přechodu od trhů statických, národních, hierarchických a řízených státem k trhům tzv. dynamickým, globalizovaným, síťovým a flexibilním.

Globalizace je vedle technologického pokroku druhým významným generátorem těchto změn a způsobuje jednak oslabení role a kapacity států pro řízení a kontrolu národních pracovních trhů, jednak dále vyvíjí tlak na snižování mzdových i nemzdových nákladů práce. V oblasti mzdových nákladů jde o vysokou mezinárodní mobilitu pracovníků a zaměstnavatelů, v oblasti nemzdových nákladů je to preference produktivnějších, flexibilnějších pracovníků.

Tato série změn má například za následek, že nositeli zvýšeného rizika nezaměstnanosti, ale i dalších rizik, se v důsledku flexibilizace pracovního trhu stávají kategorie zaměstnanců, které byly v nedávné minulosti vzhledem ke své kvalifikaci, svým schopnostem a dovednostem před tímto rizikem do velké míry chráněny.

Hovoří se o diferenciaci rizik a s ní spojené segmentaci pracovních trhů. „Tzv. „insiders“ se snaží etablovat na primárních pracovních trzích jako „quasi-fixní výrobní faktor“ a získat v soutěži s ostatními účastníky pracovního trhu výhodu jistějšího zaměstnání i vyšších mezd současně. Situaci „outsiderů“ a „entrants“ tato strategie ovšem zhoršuje, a ti jsou pak odkázáni na horší druhy prací, horší pracovní podmínky a nižší mzdy, nestabilní a nejistá, legislativně méně chráněná pracovní místa s minimálními možnostmi pracovního postupu, práce vykonávané pod přímým dohledem.“ (Sirovátka, 2002: 43) V této souvislosti se hovoří o tzv. dualizaci pracovního trhu, která je pro některé autory zároveň příčinou růstu chudoby. „Evropa přijala `dualistickou`

3. Teoretický kontext měření chudoby a významu systému sociální pomoci

---

strategii ochrany práce, kombinující vysokou produktivitu a vysoké mzdy s vysokou nezaměstnaností [...] a vysokým stupněm sociální ochrany." (Nicaise, 1997: 32)

Destabilizace rodiny nachází svůj výraz zejména v nárůstu počtu osamělých rodičů a s ním spojeném zvýšení rizika dětské chudoby apod. Tyto změny bývají označovány jako nová sociální rizika, která nejsou dostatečně pokryta institucemi tradičního soc. státu (v kontextu České republiky srovnej např. Šimíková, Vyhlídal, 2010).

K nedostatečnému pokrytí nových sociálních situací tradičními nástroji sociálního státu dochází kromě změny ekonomického a společenského kontextu také v důsledku souvisejících změn uvnitř těchto systémů. Dochází ke snižování výše dávek, zkracování tzv. podpůrčí doby, prodlužování nutných dob pojištění a také ke zpřísnění podmínek nároků na dávky apod. (srov. Saraceno, 2002).

Soubor změn produkuje změny také v charakteru, prioritách a cílech sociálního státu. "První změnou je přechod od keynesiánských cílů a módů intervence k schumpeteriánským; druhou je přechod od reprodukce pracovní síly založené na welfare k reprodukci založené na workfare; třetí je přechod od národního k post-národnímu rámci ukotvení politik; a čtvrtou je přechod od primární role státu při kompenzaci tržních selhání k důrazu na síťové, na partnerství založené, ekonomické, politické a sociální mechanismy vládnutí (governance)" (Jessop, 2000: 18).

Oproti období, kdy vertikální transfery, určené primárně chudým minoritám, tvořily jen relativně malou část všech výdajů sociálního státu (srov. Taylor-Gooby, 2004a), systém sociální pomoci postupně zachytává stále větší podíl populace, včetně těch, kteří jsou organizováni také v ostatních, zejména pojišťovacích systémech (srov. Eardly a kol., 1996).

Z popsaných důvodů je nezbytné věnovat systémům sociální pomoci větší analytickou pozornost, průběžně sledovat vývoj počtu, strukturu a charakteristiky těch, kteří jsou jeho součástí, a vyhodnocovat, do jaké míry systém plní svou ochrannou funkci a mim o jiné průběžně hledat odpověď na otázku, „zda minimální ochrana příjmu poskytuje komplexní, dostupnou a adekvátní ochranu pro všechny členy společnosti, kteří nemohou plnohodnotně řídit svůj život nebo zda z této ochrany vyřazuje určité kategorie osob?" (Bahle a kol., 2011:3).

4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí

4.1 Počty domácností a osob v souboru příjemců příspěvku na živobytí

V této části se věnujeme souboru příjemců **příspěvku na živobytí**. Nejprve jsme se zaměřili na jejich počty, jak na úrovni domácností, tak jednotlivců a jejich změnu v čase, tedy v po sobě jdoucích obdobích a nakonec ve srovnání prvního a posledního sledovaného období (prosinec 2008 a červen 2011).

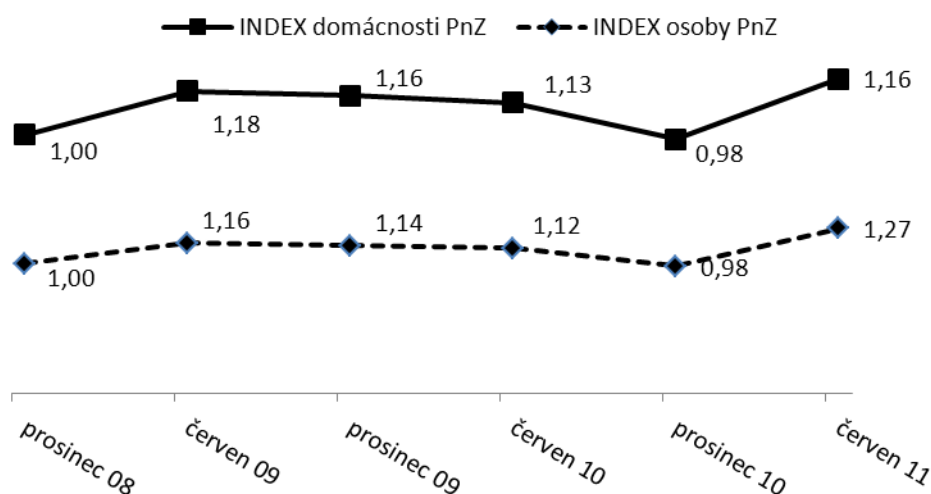
Příspěvek na živobytí čerpalo v prosinci 2008 113 012 osob a 55 408 domácností, v červnu 2011 to bylo již 208 835 osob a 97 428 domácností.

Příjemci PnŽ tak vykazují pozvolný nárůst, přestože jsme zaznamenali také mírný, zhruba 2 % pokles mezi červnem 2010 a prosincem 2010. Orientaci v počtech domácností a osob pro jednotlivá období nabízí tabulka č. 1, lepší orientaci v nárůstu či poklesu příjemců (osob) nabízí graf č. 1.

Tabulka č. 1 **Počty domácností a osob**

	prosinec 08	červen 09	prosinec 09	červen 10	prosinec 10	červen 11
domácnosti	55 408	65 213	75 691	85 527	83 973	97 428
osoby	113 012	131 001	149 571	167 271	164 063	208 835

Graf č. 1 **Indexy nárůstu počtu osob mezi dvěma po sobě jdoucími obdobími**

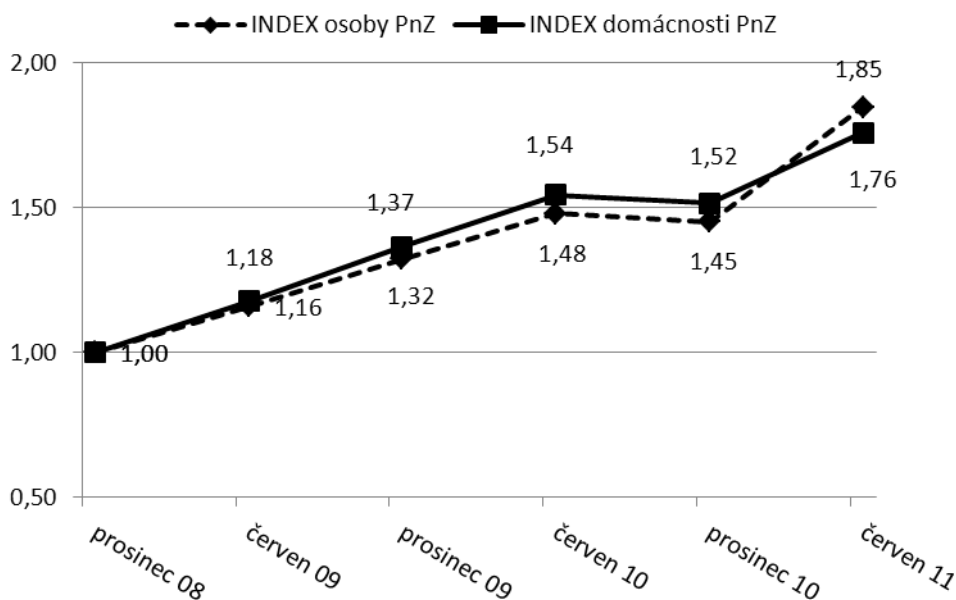

4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí

Z hlediska dlouhodobého vývoje lze jednoznačně identifikovat nárůst počtu příjemců příspěvku na živobytí jak na úrovni domácností, tak osob a ilustruje ho graf č. 2. Jako základ pro výpočet indexů byl použit stav v prvním sledovaném období, tedy prosinci 2008.

Ve srovnání prvního a posledního sledovaného období pak konstatujeme 85% nárůst příjemců příspěvku na úrovni osob a 76% nárůst na úrovni domácností (a to i přes to, že od 1. ledna 2007, kdy nabyl účinnosti zákon o životním a existenčním minimu, nebyly až do 1. ledna 2012 částky životního minima valorizovány).

Graf č. 2 **Indexy nárůstu počtu osob vzhledem k prosinci 2008**

Z tabulky č. 2 je dále patrné, že v souboru převažují zaopatřené osoby. Jejich podíl od prosince 2008, kdy byl 65 %, rostl až do prosince 2010, kdy dosáhl svého maxima v rámci sledovaných období, a to 67 %, aby v následujícím období, červnu 2011 klesl na své dosavadní minimum, a to 62 %.

Tabulka č. 2 **Podíl zaopatřených a nezaopatřených osob**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
zaopatřené osoby	73 070	64,7	85 749	65,5	99 325	66,4	111 738	66,8	109 729	66,9	128 502	61,5
nezaopatřené děti	39 942	35,3	45 252	34,5	50 246	33,6	55 533	33,2	54 334	33,1	80 333	38,5
osoby celkem ve všech OSPO	113 012	100,0	131 001	100,0	149 571	100,0	167 271	100,0	164 063	100,0	208 835	100,0

4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí

Tato změna indikuje nárůst počtu nezaopatřených dětí mezi příjemci příspěvku na živobytí a, jak si dále ukážeme, také v souboru příjemců doplatku na bydlení. Ve srovnání prvního a posledního ze sledovaných období zaznamenáváme takřka 100% nárůst nezaopatřených dětí, když domácnosti, které v těchto obdobích čerpaly příspěvek na živobytí, čítaly celkem 39 942, respektive 80 333 nezaopatřených dětí.

4.2 Velikost domácností příjemců příspěvku na živobytí

Z hlediska počtu osob v jednotlivých domácnostech se průměrný počet osob na jednu domácnost pohybuje kolem 2 osob s tím, že došlo k mírnému nárůstu v červnu 2011. Tento nárůst je do jisté míry vysvětlitelný nárůstem počtu dětí na jednu domácnost. Maximální počty osob celkem i počty dětí na jednu domácnost se pohybují kolem 15 osob, respektive 11 dětí.

Tabulka č. 3 **Průměrný a maximální počet osob v domácnostech**

	prosinec 08	červen 09	prosinec 09	červen 10	prosinec 10	červen 11
průměrný počet osob na 1 OSPO	2,04	2,01	1,98	1,96	1,95	2,14
průměrný počet nezaopatřených dětí na 1 OSPO	0,72	0,69	0,66	0,65	0,65	0,82
maximální počet osob na 1 OSPO	16	15	15	15	15	15
maximální počet nezaopatřených osob na 1 OSPO	11	11	11	12	11	12

Jak ukazuje tabulka č. 4, v souboru převažovaly domácnosti jednotlivců, které tvořily více než polovinu všech domácností, a do prosince 2010 jejich podíl rostl, v červnu 2011 poklesl na 52 %. Z hlediska podílu následují domácnosti složené ze dvou osob, které představovaly 19 % v prosinci 2008 a 17 % v červnu 2011.

Obecně platí, že s rostoucím počtem osob v domácnosti klesá podíl těchto domácností na celku a domácnosti složené z více než 4 osob představují 8-9 %.

Tabulka č. 4 **Počty osob v domácnostech**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1	29 772	53,7	36 114	55,4	42 747	56,5	49 255	57,6	48 574	57,8	50 678	52,0
2	10 349	18,7	11 549	17,7	13 162	17,4	14 320	16,7	14 132	16,8	16 241	16,7
3	6 597	11,9	7 550	11,6	8 461	11,2	9 416	11,0	8 915	10,6	12 744	13,1
4	4 352	7,9	4 967	7,6	5 821	7,7	6 400	7,5	6 240	7,4	8 758	9,0
5 až 7	3 970	7,1	4 620	7,1	5 075	6,7	5 642	6,6	5 603	6,6	8 211	8,5
8 až 10	336	0,7	380	0,6	393	0,5	454	0,5	463	0,6	720	0,8
více než 10	32	0,0	33	0,0	32	0,0	40	0,0	46	0,0	76	0,0
celkem	55 408	100,0	65 213	100,0	75 691	100,0	85 527	100,0	83 973	100,0	97 428	100,0

4.3 Struktura domácností příjemců příspěvku na živobytí

4.3.1 Přítomnost nezaopatřených dětí

Z hlediska typů domácností převažují domácnosti bez nezaopatřených dětí, jejichž podíl od prosince 2008 postupně rostl až do prosince 2010, kdy postupně tvořil 63-66 %, aby v červnu 2011 poklesl na své minimum v rámci sledovaných období, a to 60 %. Tento pokles pak způsobil nárůst domácností s nezaopatřenými dětmi, který na konci sledovaných období představuje více než 40 %.

Tabulka č. 5 Podíly domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO bez nezaopatřených dětí	34 676	62,6	41 819	64,1	49 279	65,1	56 384	65,9	55 636	66,3	58 019	59,6
OSPO s nezaopatřenými dětmi	20 732	37,4	23 394	35,9	26 412	34,9	29 143	34,1	28 337	33,7	39 409	40,4
celkem	55 408	100,0	65 213	100,0	75 691	100,0	85 527	100,0	83 973	100,0	97 428	100,0

Domácnosti složené pouze ze zaopatřených osob byly zároveň z více než 85 % jednočlenné, tvořila je tedy z naprosté většiny osamělá dospělá osoba, jak lze vidět v následující tabulce. Většinu těchto osob pak tvořily muži a jejich podíl mezi osaměle žijícími dospělými osobami postupně rostl, ze 64 % v prosinci 2008 až na 68 % v červnu 2011. Většina těchto mužů pak byla svobodná.

Tabulka č. 6 Struktura domácností složených pouze ze zaopatřených osob dle jejich počtu

OSPO bez nezaopatřených dětí	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1 dospělý	29 463	85,0	35 807	85,6	42 412	86,1	48 904	86,7	48 193	86,6	50 314	86,7
2 dospělí	4 281	12,3	4 947	11,8	5 674	11,5	6 191	11,0	6 169	11,1	6 408	11,0
3 a více dospělých	932	2,7	1 065	2,5	1 193	2,4	1 289	2,3	1 274	2,3	1 297	2,2
celkem	34 676	100,0	41 819	100,0	49 279	100,0	56 384	100,0	55 636	100,0	58 019	59,6

Mezi domácnostmi s dětmi pak převažují domácnostmi osamělých rodičů, jejichž podíl od prosince 2008, kdy tvořil 52 %, pozvolna klesal do června 2010, kdy tvořil 48 %, aby opět vzrostl v červnu 2011 na 51 %. Následují domácnosti dvou dospělých osob s dětmi, jejich podíl postupně rostl z 39 % na 42 % v prosinci 2010, aby v červnu 2011 mírně poklesl na 41 %.

4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí

Tabulka č. 7 **Struktura domácností s nezaopatřenými dětmi z hlediska počtu dospělých a dětí**

OSPO s nezaopatřeni- nými dětmi	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	314	1,5	314	1,3	343	1,3	360	1,2	399	1,4	387	1,0
1 dospělý + alespoň jedno dítě	10 829	52,2	11 806	50,5	12 975	49,1	14 118	48,4	13 724	48,4	20 215	51,3
2 dospělí + alespoň jedno dítě	8 041	38,8	9 526	40,7	11 129	42,1	12 474	42,8	11 954	42,2	16 175	41,0
3 a více dospělých a alespoň jedno dítě	1 548	7,5	1 748	7,5	1 965	7,4	2 191	7,5	2 260	8,0	2 632	6,7
celkem	20 732	100,0	23 394	100,0	26 412	100,0	29 143	100,0	28 337	100,0	39 409	100,0

Mezi domácnostmi s dětmi se pak také objevují domácnosti samostatně žijících nezaopatřených osob, jejichž počet je ovšem zanedbatelný a pohyboval se kolem 1-1,5 %.

Tabulka č. 8 pak dokladuje, že domácnosti osamělých dospělých osob převažují také v souboru jako celku a tvoří více než polovinu (5. řádek s hodnotami v tabulce č. 8), i když zároveň jejich podíl rostl pouze do prosince 2010, kdy tvořil 57 %, aby prudce klesl v červnu 2011 na 52 % ve prospěch domácností s dětmi.

Nárůst v červenci 2011 pak vykazují také domácnosti složené ze dvou dospělých osob s alespoň jedním dítětem, a to z více méně stabilních 15 % na necelých 17 %. Souhrnně lze tedy říci, že soubor příjemců příspěvků na živobytí se postupně rozrůstá ve prospěch domácností s dětmi, což je neblahé zjištění.

Tabulka č. 8 **Struktura domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	314	0,6	314	0,5	343	0,5	360	0,4	399	0,5	387	0,4
1 dospělý + alespoň jedno dítě	10 829	19,5	11 806	18,1	12 975	17,1	14 118	16,5	13 724	16,3	20 215	20,7
2 dospělí + alespoň jedno dítě	8 041	14,5	9 526	14,6	11 129	14,7	12 474	14,6	11 954	14,2	16 175	16,6
3 a více dospělých a alespoň jedno dítě	1 548	2,8	1 748	2,7	1 965	2,6	2 191	2,6	2 260	2,7	2 632	2,7
pouze 1 dospělý	29 463	53,2	35 807	54,9	42 412	56,0	48 904	57,2	48 193	57,4	50 314	51,6
pouze 2 dospělí	4 281	7,7	4 947	7,6	5 674	7,5	6 191	7,2	6 169	7,3	6 408	6,6
pouze 3 a více dospělých	932	1,7	1 065	1,6	1 193	1,6	1 289	1,5	1 274	1,5	1 297	1,3
celkem	55 408	100,0	65 213	100,0	75 691	100,0	85 527	100,0	83 973	100,0	97 428	100,0

4.3.2 Přítomnost starobního a invalidního důchodce

Na strukturu domácností jsme dále nahlédli z hlediska výskytu osob, u kterých lze předpokládat jistou rizikovitost v upadnutí do chudoby, a to domácnosti s výskytem starobního důchodce a výskytem osob, jímž byla přiznána invalidita. Pro větší přehlednost uvádíme pouze stavy v prvním a posledním sledovaném období.

Výskyt domácností s přítomností starobního důchodce, který zobrazuje tabulka č. 9, se v prosinci 2008 pohyboval kolem 4 %. V červenci 2011 pak došlo k relativnímu poklesu podílu těchto domácností s tím, že tento podíl se pohybuje kolem 2,5 %. Tento podíl tedy není nijak významný, za pozornost však stojí, že pokud se zde objevují domácnosti starobních důchodců, tak nejčastěji jako osamělí důchodci, v 53 % v prosinci 2008 a v 51 % v červnu 2011.

Tabulka č. 9 **Domácnosti s přítomností starobního důchodce**

domácnosti starobních důchodců	prosinec 08		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
celkem OSPO, kde se vyskytuje st. důchodce	2 335	4,21	2 622	2,69
z toho: domácnost složená pouze ze st. důchodců	1 285	2,32	1 379	1,42
z toho: domácnost osamělého st. důchodce	1 238	2,23	1 343	1,38
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408		97 428	

Domácnosti s výskytem invalidního důchodce jsou přítomny ve vyšším absolutním počtu i podílu než domácnosti s důchodci starobními. Jejich podíl je kolem 11 % v prosinci 2008, v průběhu času dochází k jeho poklesu na 8,5 %, jak znázorňuje tabulka č. 10.

Mezi domácnostmi s invalidními důchodci pak v prosinci 2008 převládají ty, které zahrnují důchodce ve III. stupni invalidity a představují 56 % všech domácností, kde se vyskytuje invalidní důchodce. V červnu 2011 pak dochází k poklesu jejich podílu a tvoří necelou polovinu, a to 47 %.

Zhruba polovinu z domácností s invalidními důchodci pak tvoří domácnosti osamělých invalidních důchodců s tím, že opět došlo k poklesu jejich podílu, a to z 52 % na 47 %.

S jistým zobecněním se dá říci, že invalidita je významnějším rizikovým faktorem upadnutí do chudoby než starobní důchod a pro domácnosti s invalidním důchodcem pak jako rizikový faktor hraje negativní roli těžší stupeň invalidity a osamělost.

Tabulka č. 10 **Domácnosti s přítomností invalidního důchodce (z hlediska stupňů invalidity a osamělosti)**

	prosinec 08		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce I. a II. stupně	2 806	5,1	4 292	4,4
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce III. stupně	3 618	6,5	3 947	4,1
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce	6 424	11,6	8 239	8,5
domácnost osamělého inv. důchodce I. a II. stupně	1 261	2,3	1 713	1,8
domácnost osamělého inv. důchodce III. stupně	2 134	3,9	2 190	2,2
domácnost osamělého inv. důchodce celkem	3 395	6,1	3 903	4,0
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408		97 428	

4.3.3 Přítomnost výdělečně činné osoby

Jako poslední hledisko analýzy příjemců příspěvku na živobytí jsme vzhledem k omezenému množství dalších třídících proměnných zvolili hledisko postavení na trhu práce, indikované prostřednictvím osob, které měly příjem z výdělečné činnosti.

Pokud jsme se podívali na výskyt zaopatřených **osob**, které mají příjem z výdělečné činnosti, zjišťujeme, že jejich podíl byl nejvyšší na začátku, v prosinci 2008, a to 11 % a od té doby se pohyboval kolem 9-10 %, a to přesto, že celkový počet zaopatřených osob se mezi těmito obdobími takřka zdvojnásobil.

Tabulka č. 11 **Zaopatřené osoby z hlediska příjmu z výdělečné činnosti**

zaopatřené osoby	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
s příjmem z výděl. činnosti	8 036	11,0	7 941	9,3	9 954	10,0	11 130	10,0	11 535	10,5	13 114	10,2
bez příjmu z výděl. činnosti	65 034	89,0	77 808	90,7	89 371	90,0	100 608	90,0	98 194	89,5	115 388	89,8
celkem	73 070	100,0	85 749	100,0	99 325	100,0	111 738	100,0	109 729	100,0	128 502	100,0

Pokud se pak podíváme na domácnosti z hlediska přítomnosti výdělečně činných osob (pro „výdělečnou činnost“ používáme v tabulce zkratku VČ), zjišťujeme, že podíly těchto domácností na celku domácností jsou ve srovnání prvního a posledního sledovaného období stabilní a pohybují se kolem 14 a 13 %.

Tabulka č. 12 **Domácnosti s přítomností výdělečně činných osob**

	prosinec 08		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s VČ osobami celkem	7 556	13,64	12 405	12,73
z toho:				
OSPO s 1 VČ osobou	7 093	12,80	11 733	12,04
z toho:				
domácnost osamělé VČ osoby	2 230	4,02	3 669	3,77
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408	100,00	97 428	100,00

4. Rozsah a struktura příjemců příspěvku na živobytí

Toto hledisko je pak možné doplnit o informaci, jaký podíl domácností má příjem plynoucí alespoň z podpory v nezaměstnanosti. Tento podíl je ovšem ještě o něco nižší než podíl domácností s příjmem z výdělečné činnosti a představuje 6 %. Tento určitý paradox by se dal vysvětlit tím, že osoby s výdělečnou činností, které se ocitají v hmotné nouzi, jsou takové, které nemají příjem plnohodnotný (částečné úvazky, jiné formy pracovních vztahů apod.). Podpora v nezaměstnanosti, ačkoliv také tvoří pouze poměrnou část předchozího (plnohodnotného) příjmu, stále zůstává příjmem, který chrání před upadnutím do příjmové chudoby. Jako jeden z důvodů ovšem nelze pominout nominální úroveň částek životního či existenčního minima.

Tabulka č. 13 **Domácnosti s přítomností osob s podporou v nezaměstnanosti**

	prosinec 08		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s osobami s podporou v nezam. celkem	3 390	6,1	5 752	5,9
z toho:				
OSPO s 1 osobou s podporou v nezam.	3 316	6,0	5 627	5,8
z toho:				
domácnost osamělé osoby s podporou v nezam.	965	1,7	1 688	1,7
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408	100,0	97 428	100,0

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

5.1 Počty domácností a osob v souboru příjemců doplatku na bydlení

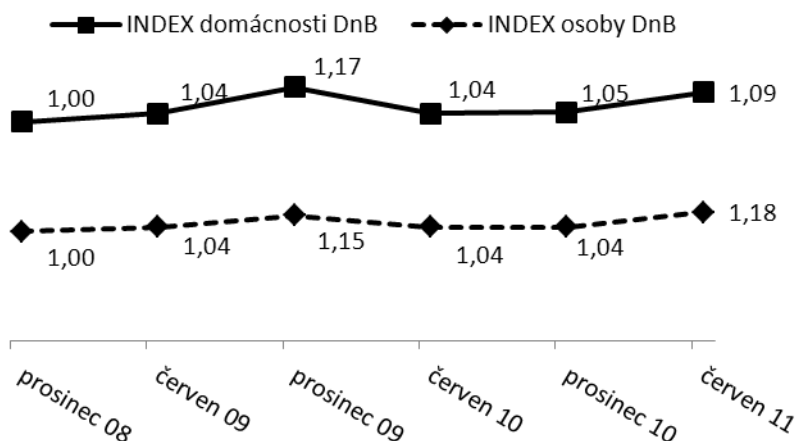
U příjemců doplatku na bydlení jsme se obdobně jako u příjemců příspěvku na živobytí nejprve zaměřili na počet domácností a celkový počet osob v těchto domácnostech.

V průběhu všech sledovaných období pozvolna rostl jak počet domácností, tak logicky celkový počet osob, v jejichž prospěch byla v jednotlivých sledovaných obdobích vyplacena dávka DnB. Absolutní počty znázorňuje tabulka č. 14, tempo nárůstu pak následující graf.

Tabulka č. 14 **Počet domácností a osob**

	prosinec 08	červen 09	prosinec 09	červen 10	prosinec 10	červen 11
domácnosti	18 117	18 839	22 133	23 005	24 112	26 369
osoby	36 766	38 174	43 715	45 510	47 314	55 664

Graf č. 3 **Indexy nárůstu počtu osob mezi dvěma po sobě jdoucími obdobími**

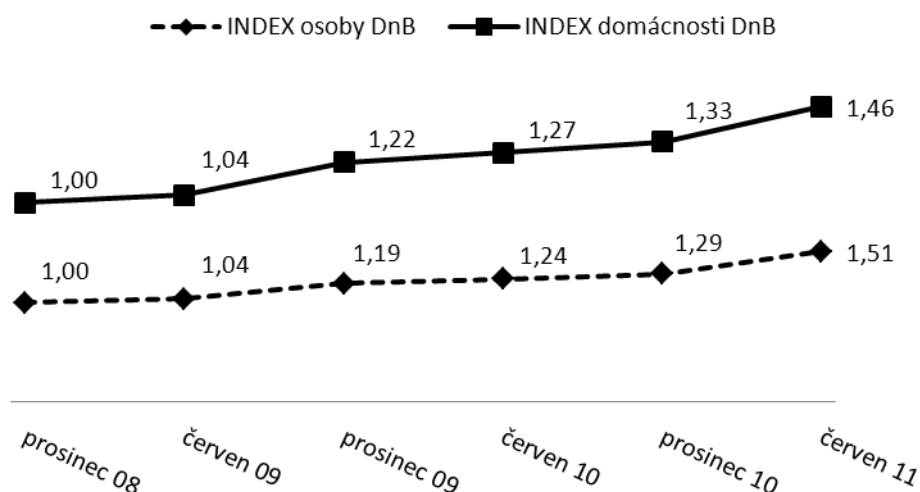
Pokud srovnáme první sledované období (prosinec 2008) s posledním (červen 2011), pak můžeme zaznamenat takřka 50% nárůst počtu osob a domácností, v jejichž prospěch byl vyplacen doplatek na bydlení.

V prosinci 2008 byl počet těchto osob 36 766 a v červnu 2011 již 55 664 osob, nárůst mezi těmito obdobími pak představuje 51 %, v absolutním počtu pak 18 898 osob.

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

Tyto osoby pak v prosinci 2008 tvořily celkem 18 117 domácností, v červnu 2011 pak 26 369 domácností, nárůst mezi těmito obdobími pak představuje 46 % a jde celkem o 8 252 domácností.

Graf č. 4 **Indexy nárůstu počtu osob vzhledem k prosinci 2008**

Z tabulky č. 15 je dále patrné, že v souboru převažují zaopatřené osoby. Jejich podíl od prosince 2008, kdy byl 64 %, rostl až do prosince 2010, kdy dosáhl svého maxima v rámci sledovaných období, a to 65 %, aby v následujícím období, červnu 2011 klesl na své dosavadní minimum, a to 61 %. Tato změna indikuje nárůst počtu nezaopatřených dětí mezi příjemci doplatku na bydlení.

Tabulka č. 15 **Podíl zaopatřených a nezaopatřených osob**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
zaopatřené osoby	23 365	63,6	24 260	63,6	28 311	64,8	29 440	64,7	23 202	65,1	33 856	60,8
nezaopatřené děti	13 401	36,4	13 914	36,4	15 404	35,2	16 070	35,3	16 506	34,9	21 808	39,2
osoby celkem ve všech OSPO	36 766	100,0	38 174	100,0	43 715	100,0	45 510	100,0	47 314	100,0	55 664	100,0

Ve srovnání prvního a posledního ze sledovaných období platí, že domácnosti, které v těchto obdobích čerpaly doplatek na bydlení, čítaly celkem 13 401, respektive 21 808 nezaopatřených dětí, což představuje více než 60% nárůst.

5.2 Velikost domácností příjemců doplatku na bydlení

Počet osob, které tvořily jednu domácnost (OSPO), se po všechna sledovaná období zastavoval na maximálním počtu 13, respektive 14 osob, nejčastěji jej však tvoří jedna osoba.

V prosinci 2008 představovala jednočlenná domácnost 52 % všech OSPO a podíl jednočlenných OSPO roste do prosince 2010, kdy již tvoří 56 %. V červnu 2011 pak došlo oproti předchozímu období k jistému poklesu podílu těchto OSPO, které ale nadále zůstávají z hlediska počtu osob nejrozšířenější a v červnu 2011 činily 52 %.

Druhou nejrozšířenější kategorií domácností z hlediska počtu osob jsou dvoučlenné domácnosti, jejichž podíl představuje v průběhu celého sledovaného období kolem 19-20 % (po počátečním poklesu z 21,5 % mezi prosincem 2008 a červnem 2009), následují trojčlenné (11-13 %) a čtyřčlenné OSPO (7-8 %). Podrobný přehled ilustruje následující tabulka.

Tabulka č. 16 **Počty osob v domácnostech**

počet osob v OSPO	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1	9 387	51,8	10 023	53,2	12 122	54,8	12 809	55,7	13 563	56,3	13 574	51,5
2	3 889	21,5	3 750	19,9	4 414	19,9	4 325	18,8	4 518	18,7	5 004	19,0
3	2 218	12,2	2 283	12,1	2 528	11,4	2 584	11,2	2 644	11,0	3 330	12,6
4	1 310	7,2	1 358	7,2	1 499	6,8	1 607	7,0	1 649	6,8	2 156	8,2
5 až 7	1 196	6,6	1 300	6,8	1 426	6,5	1 524	6,7	1 584	6,5	2 096	8
8 až 10	108	0,6	114	0,7	135	0,7	142	0,7	139	0,6	191	0,8
více než 10	9	0,1	11	0,1	9	0,1	14	0,1	15	0,1	15	0
celkem	18 117	100,0	18 839	100,0	22 133	100,0	23 005	100,0	24 112	100,0	26 369	100,0

Se zvyšujícím se počtem osob v OSPO klesá počet i podíl jednotlivých OSPO na celku a OSPO s více než 4 členy tvořily 7-8 % všech OSPO.

5.3 Struktura domácností příjemců doplatku na bydlení

5.3.1 Přítomnost nezaopatřených dětí

Pokud se v tabulce č. 17 podíváme na strukturu domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených osob (dále v textu používáme také označení „dospělí“ a „děti“), zjišťujeme, že převažují domácnosti zaopatřených osob. Jejich podíl ve sledovaných obdobích postupně narůstal a tvořil 59-64 %, s tím, že v červnu 2011 jejich podíl oproti bezprostředně předchozímu období poklesl o 5,3 % a v tomto období byl tak nejnižší (59 %).

Vzhledem k tomu, že celkový počet OSPO zároveň postupně narůstal, lze konstatovat, že v červnu 2011 došlo k významnějšímu nárůstu podílu domácností s nezaopatřenými dětmi na celku OSPO, které pobírají doplatek na bydlení, a jejich podíl v tomto období představoval 41 %. Obecně platí, že domácnosti, které v prvním a posledním sledovaném období čerpaly doplatek na bydlení, čítaly celkem 13 401, respektive 21 808 nezaopatřených dětí, což představuje 36 a 39 % na celku osob.

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 17 **Podíly domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených osob**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO bez nezaopatřených dětí	10 901	60,2	11 527	61,2	13 930	62,9	14 619	63,5	15 471	64,2	15 519	58,9
OSPO s nezaopatřenými dětmi	7 216	39,8	7 312	38,8	8 203	37,1	8 386	36,5	8 641	35,8	10 850	41,1
celkem	18 117	100,0	18 839	100,0	22 133	100,0	23 005	100,0	24 112	100,0	26 369	100,0

OSPO složené pouze ze zaopatřených osob, byly zároveň z více než 85 % jednočlenné, tvořila je tedy z naprosté většiny jedna dospělá osoba, jak ilustruje tabulka č. 18. Zhruba v 60 % pak těmito osaměle žijícími osobami byli po všechna sledovaná období muži, z větší části svobodní.

Tabulka č. 18 **Struktura domácností složených pouze ze zaopatřených osob dle jejich počtu**

OSPO bez nezaopatřených dětí	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1 dospělý	9 280	85,1	9 916	86,0	12 007	86,2	12 700	86,9	13 440	86,9	13 473	86,8
2 dospělí	1 355	12,4	1 341	11,6	1 645	11,8	1 642	11,2	1 743	11,3	1 755	11,3
3 a více dospělých	266	2,4	270	2,3	278	2,0	277	1,9	288	1,9	291	1,9
celkem	10 901	100,0	11 527	100,0	13 930	100,0	14 619	100,0	15 471	100,0	15 519	100,0

Pozn.: Celek tvoří všechny okruhy společně posuzovaných osob bez nezaopatřených dětí.

Co se dále týče jednočlenných OSPO pobírajících DnB, vyskytují se mezi nimi i případy, kdy je tvoří samostatně žijící nezaopatřené osoby. Jejich počet se však pohyboval pouze od 107 do 128 osob a představoval tak zanedbatelný podíl na celku jednočlenných OSPO.

Tabulka č. 19 **Struktura domácností s nezaopatřenými dětmi z hlediska počtu dospělých a dětí**

OSPO s nezaopatřenými dětmi	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	107	1,5	110	1,5	119	1,5	113	1,3	128	1,5	107	1,0
1 dospělý + alespoň jedno dítě	4 340	60,1	4 245	58,1	4 771	58,2	4 785	57,1	4 879	56,5	6 402	59,0
2 dospělí + alespoň jedno dítě	2 310	32,0	2 491	34,1	2 782	33,9	2 903	34,6	3 039	35,2	3 709	34,2
3 a více dospělí a alespoň jedno dítě	459	6,4	466	6,4	531	6,5	585	7,0	595	6,9	632	5,8
celkem	7 216	100,0	7 312	100,0	8 203	100,0	8 386	100,0	8 641	100,0	10 850	100,0

Pozn.: Celek tvoří všechny okruhy společně posuzovaných osob s nezaopatřenými dětmi.

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

Přestože během sledovaného období zaznamenáváme největší podíl jednočlenných domácností tvořených zaopatřenou osobou, roste i podíl domácností osamělých rodičů.

Přestože podíl domácností osamělých rodičů na celku OSPO od začátku sledovaného období do prosince 2010 postupně klesal, a to z 24 % na 20 %, ve srovnání posledních dvou období pak zaznamenáváme nárůst jak absolutního počtu, tak podílu, který opět tvořil 24 %, jak ukazuje tabulka č. 20. Osamělí rodiče zároveň tvoří nejvyšší podíl mezi OSPO s nezaopatřenými dětmi, a to od 57 % do 60 %, jak pak ukazuje tabulka č. 19.

Tabulka č. 20 **Struktura domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí**

	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s nezaopatřenými dětmi												
pouze nezaopatř. dítě	107	0,6	110	0,6	119	0,5	113	0,5	128	0,5	107	0,4
1 dospělý + alespoň jedno dítě	4 340	24,0	4 245	22,5	4 771	21,6	4 785	20,8	4 879	20,2	6 402	24,3
2 dospělí + alespoň jedno dítě	2 310	12,8	2 491	13,2	2 782	12,6	2 903	12,6	3 039	12,6	3 709	14,1
3 a více dospělých a alespoň jedno dítě	459	2,5	466	2,5	531	2,4	585	2,5	595	2,5	632	2,4
OSPO bez nezaopatřených dětí												
1 dospělý	9 280	51,2	9 916	52,6	12 007	54,2	12 700	55,2	13 440	55,7	13 473	51,1
2 dospělí	1 355	7,5	1 341	7,1	1 645	7,4	1 642	7,1	1 743	7,2	1 755	6,7
3 a více dospělých	266	1,5	270	1,4	278	1,3	277	1,2	288	1,2	291	1,1
ZÁKLAD = všechny OSPO	18 117	100,0	18 839	100,0	22 133	100,0	23 005	100,0	24 112	100,0	26 369	100,0

5.3.2 Přítomnost starobního a invalidního důchodce

Z hlediska složení domácností jsme se dále zaměřili na domácnosti, kde se vyskytují starobní důchodci. Jak ilustruje tabulka č. 21, počet takových domácností se pohybuje v řádu stovek, v průběhu sledovaných období kolísal a z hlediska podílu na všech OSPO klesal. V prosinci 2008 bylo takových domácností 437 a tvořily 2,4 % celku a v červnu 2011 jich pak bylo 441, ale podíl na celku poklesl na 1,7 %.

Pokud srovnáme počty všech OSPO, ve kterých se vyskytoval starobní důchodce (první řádek s hodnotami v tabulce č. 21) s počtem těch, kde OSPO tvoří pouze jednotlivec ve starobním důchodu (třetí řádek s hodnotami v tabulce č. 21), můžeme konstatovat, že pokud se starobní důchodci ocitají mezi příjemci DnB, pak nejčastěji jako osamělé osoby, a to zhruba v 70 % ve všech sledovaných obdobích.

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 21 **Domácnosti s přítomností starobního důchodce**

domácnosti starobních důchodců	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
celkem OSPO, kde se vyskytuje st. důchodce	643	3,55	606	3,22	682	3,08	627	2,73	677	2,81	655	2,48
z toho: domácnost složená pouze ze st. důchodců	445	2,46	436	2,31	479	2,16	449	1,95	479	1,99	448	1,70
z toho: domácnost osamělého st. důchodce	437	2,41	430	2,28	492	2,22	439	1,91	470	1,95	441	1,67
ZÁKLAD = všechny OSPO	18 117	100,0	18 839	100,0	22 133	100,0	23 005	100,0	24 112	100,0	26 369	100,0

Obdobně jsme se zaměřili na přítomnost invalidních důchodců v domácnostech pobírajících DnB. Domácnosti s invalidními důchodci (tedy celkem I., II. i III. stupně) se vyskytují v 10-11 % (třetí řádek s hodnotami v tabulce č. 22) s tím, že jejich podíl na celku OSPO v průběhu sledovaných období postupně klesal.

Tabulka č. 22 **Domácnosti s přítomností invalidního důchodce (z hlediska stupňů invalidity)**

domácnosti invalidních důchodců	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce I. a II. stupně	892	5,0	923	5,0	1 094	5,1	1 201	5,3	1 212	5,1	1 299	5,0
OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce III. stupně	1 141	6,4	1 185	6,4	1 293	6,0	1 204	5,4	1 181	5,0	1 214	4,7
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce	2 033	11,4	2 108	11,4	2 387	11,0	2 405	10,7	2 393	10,2	2 513	9,7
ZÁKLAD = všechny OSPO	17 766	100,0	18 445	100,0	21 641	100,0	22 467	100,0	23 546	100,0	26 013	100,0

Pozn.: Základ, ze kterého jsou vypočítány podíly, tvoří ty OSPO, u kterých byl údaj o počtu členů-invalidních důchodců uveden.

Více než polovinu OSPO, ve kterých se vyskytuje invalidní důchodce (třetí řádek s hodnotami v tabulce č. 22), pak tvoří domácnosti osamělých invalidních důchodců (třetí řádek s hodnotami v tabulce č. 23), které se na celku OSPO podílejí 6 až 7 %. Při zohlednění stupně invalidity pak v rámci domácností s invalidním důchodcem, stejně jako v rámci domácností osamělých invalidních důchodců, převažují důchodci v III. stupni invalidity (druhý řádek s hodnotami v tabulce č. 22 a č. 23).

Tabulka č. 23 **Domácnosti osamělých invalidních důchodců (z hlediska stupňů invalidity)**

domácnosti invalidních důchodců	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
domácnosti osamělého inv. důchodce I. a II. stupně	453	2,5	487	2,6	582	2,7	637	2,8	645	2,7	652	2,5
domácnosti osamělého inv. důchodce III. stupně	758	4,3	825	4,5	894	4,1	826	3,7	823	3,5	786	3,0
domácnosti osamělého inv. důchodce celkem	1 211	6,8	1 312	7,1	1 476	6,8	1 463	6,5	1 468	6,2	1 438	5,5
ZÁKLAD = všechny OSPO	17 766	100,0	18 445	100,0	21 641	100,0	22 467	100,0	23 546	100,0	26 013	100,0

Pozn.: Základ, ze kterého jsou vypočítány podíly, tvoří ty OSPO, u kterých byl údaj o počtu členů-invalidních důchodců uveden.

5.3.3 Přítomnost výdělečně činné osoby

Dále jsme se zaměřili na strukturu osob, které byly v daném období příjemci DnB z hlediska jejich postavení na trhu práce. Podíl výdělečně činných **osob** pak představuje 9 % v prosinci 2008 a 8 % v červnu 2011.

Tabulka č. 24 **Zaopatřené osoby z hlediska výdělečné činnosti**

zaopatřené osoby	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
s příjmem z výdělečné činnosti	2 154	9,2	1 949	8	2 412	8,5	2 416	8,2	2 727	8,9	2 816	8,3
bez příjmu z výdělečné činnosti	21 211	90,8	22 311	92	25 899	91,5	27 024	91,8	28 081	91,1	31 040	91,7
celkem	23 365	100,0	24 260	100,0	28 311	100,0	29 440	100,0	30 808	100,0	33 856	100,0

Na strukturu domácností pobírajících DnB jsme se nakonec podívali z hlediska pozice na trhu práce jejich jednotlivých členů. OSPO s výdělečně činnými členy (pro „výdělečnou činnost“ používáme v tabulce zkratku VČ) tvořily v průběhu sledovaných období zhruba 10-12 % na celku OSPO s tím, že tento podíl poměrně kolísá a nelze vyvodit žádný zřejmý trend kromě toho, že podíl výkyvy mohou být způsobeny sezónně, kdy na konci roku dochází k nárůstu a v polovině roku k poklesu. Naprostou většinu domácností z těch s výdělečně činnými členy pak tvořily ty, kde figurovala jedna výdělečně činná osoba (první řádek s hodnotami v tabulce č. 25).

5. Rozsah a struktura příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 25 **Domácnosti s přítomností výdělečně činných osob**

domácnost	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s VČ osobami celkem	2 061	11,60	1 899	10,30	2 343	10,83	2 343	10,43	2 656	11,28	2 743	10,54
z toho: OSPO s 1 VČ osobou	1 954	11,00	1 827	9,91	2 240	10,35	2 235	9,95	2 536	10,77	2 625	10,09
z toho: domácnost osamělé VČ osoby	609	3,43	559	3,03	741	3,42	868	3,86	983	4,17	848	3,26
ZÁKLAD = všechny OSPO	17 766	100,0	18 445	100,0	21 641	100,0	22 467	100,0	23 546	100,0	26 013	100,0

Pozn.: Základ, ze kterého jsou vypočítány podíly, tvoří ty OSPO, u kterých byl údaj o pozici členů na trhu práce uveden.

Obdobně jako pro soubor příjemců příspěvku na živobytí i zde platí, že podíl domácností s osobami s příjmem z podpory v nezaměstnanosti je ještě nižší než podíl domácností s výdělečně činnými osobami a tvoří 5 % celku domácností s tím, že tento podíl se v čase nezměnil.

Tabulka č. 26 **Domácnosti s přítomností osob s podporou v nezaměstnanosti**

	prosinec 08		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s osobami s podporou v nezam. celkem	894	4,9	1 278	4,8
z toho: OSPO s 1 osobou s podporou v nezam.	883	4,9	1 256	4,8
z toho: domácnost osamělé osoby s podporou v nezam.	254	1,4	419	1,6
ZÁKLAD = všechny OSPO	18 117	100,0	26 369	100,0

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

V předchozích částech věnovaným struktuře domácností v souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení jsme se snažili na základě vybraných významných (rizikových) charakteristik jednotlivých členů domácností zachytit domácnosti, které jsou pro tyto soubory typické.

Tento pohled se snažíme ještě prohloubit srovnáním struktury domácností v těchto dvou souborech. V této souvislosti je důležité si uvědomit, že přiznání doplatku na bydlení je podmíněno přiznáním příspěvku na živobytí a okruhy společně posuzovaných osob jsou pro přiznání každé z dávek definovány stejně. Soubor příjemců doplatku na bydlení je tak zcela obsažen v souboru příjemců příspěvku na živobytí. Srovnáním těchto souborů lze pak zjistit, zda jisté typy domácností vykazují zvýšené riziko propadu do chudoby v oblasti bydlení.

6.1 Srovnání počtu domácností a osob

Nejprve uvádíme srovnání několika základních charakteristik týkajících se počtu osob a domácností a podílu zaopatřených a nezaopatřených osob v nich pro soubor příjemců DnB a soubor příjemců PnŽ.

Soubory se významně liší především v počtu domácností i osob, v jejichž prospěch byly vyplaceny dávky PnŽ a DnB. Zatímco **příspěvek na živobytí** čerpal v prosinci 2008 113 012 osob a 55 408 domácností, **doplatek na bydlení** byl ve stejném období vyplacen 36 766 osobám a 18 117 domácnostem.

V červnu 2011 to bylo 208 835 osob a 97 428 domácností u PnŽ a 55 664 osob a 26 369 domácností u DnB.

Oba soubory tedy v průběhu sledovaných období vykazují nárůst, který je u DnB kontinuální, u PnŽ zaznamenáváme pokles počtu příjemců mezi červnem 2010 a prosincem 2010.

Tabulka č. 27 **Počty domácností a osob pro soubory PnŽ a DnB**

	prosinec 08	červen 09	prosinec 09	červen 10	prosinec 10	červen 11
domácnosti - PnŽ	55 408	65 213	75 691	85 527	83 973	97 428
osoby - PnŽ	113 012	131 001	149 571	167 271	164 063	208 835
domácnosti - DnB	18 117	18 839	22 133	23 005	24 112	26 369
osoby - DnB	36 766	38 174	43 715	45 510	47 314	55 664

Příjemcem dávky DnB tak byla na začátku sledovaného období zhruba každá třetí domácnost, která čerpala PnŽ, na konci období každá čtvrtá, jak ilustruje tabulka č. 28.

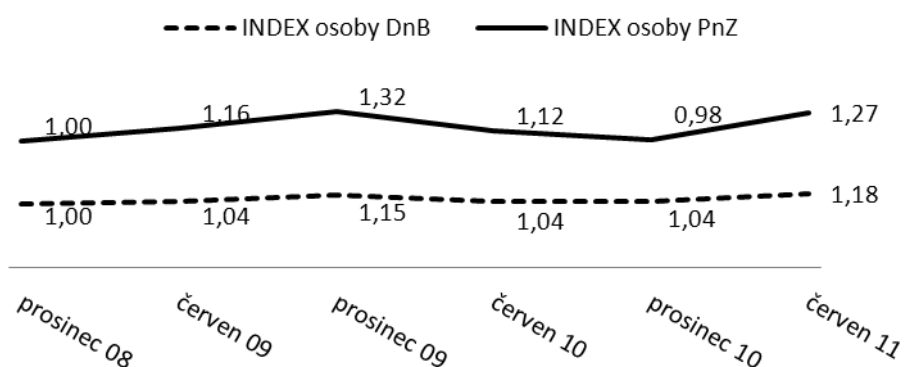
6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 28 **Poměr počtu domácností, které čerpaly PnŽ na počet těch, které čerpaly DnB**

	prosinec 08	červen 09	prosinec 09	červen 10	prosinec 10	červen 11
PnŽ / DnB - dle domácností	3,06	3,46	3,42	3,72	3,48	3,69

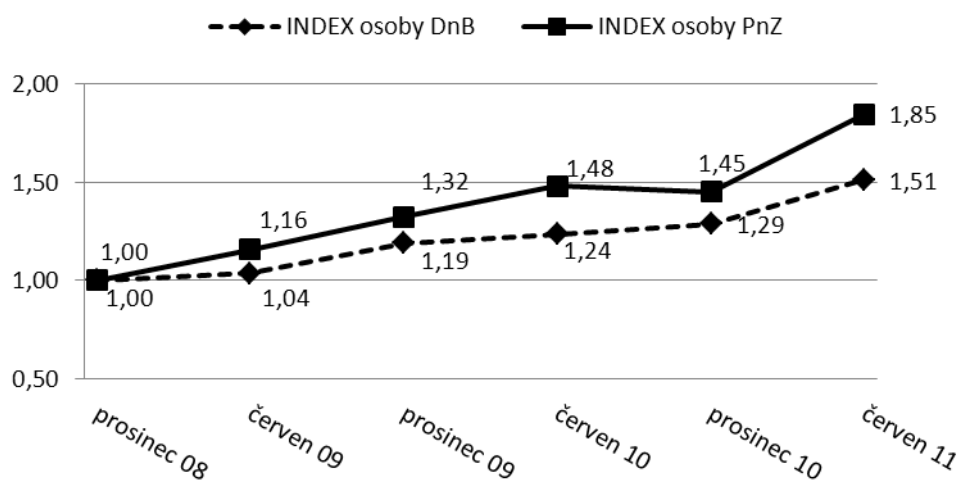
Lepší orientaci v nárůstu či poklesu příjemců (na úrovni osob) obou dávek nabízí graf č. 5.

Graf č. 5 **Indexy nárůstu počtu osob mezi dvěma po sobě jdoucími obdobími**

Z hlediska dlouhodobého vývoje lze však jednoznačně identifikovat nárůst počtu osob jak u DnB, tak u PnŽ s tím, že u PnŽ je rychlejší a výraznější, jak ilustruje graf č. 6. Jako základ pro výpočet indexů byl použit stav v prvním sledovaném období, tedy v prosinci 2008.

Graf č. 6 **Indexy nárůstu počtu osob vzhledem k prosinci 2008**

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Následující srovnání uvádíme pro větší přehlednost vždy jen pro první a poslední sledované období, tedy prosinec 2008 a červen 2011. V prvním sloupci vztahujícím se k danému období (tedy buď prosinec 2008 nebo červen 2011) jsou pak uvedeny hodnoty pro soubor příjemců PnŽ, v druhém hodnoty pro soubor příjemců DnB.

Z tabulky č. 29 je dále patrné, že v obou souborech převažují zaopatřené osoby a jejich podíl se liší v řádu jednoho procenta a tvoří tedy kolem 60 % s tím, že v červnu 2011 došlo k mírnému poklesu, a to opět shodně v obou souborech, což opět souvisí s výše uvedeným nárůstem počtu nezaopatřených dětí v obou souborech, který má obdobnou dynamiku.

Tabulka č. 29 **Srovnání podílu zaopatřených a nezaopatřených osob**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
zaopatřené osoby	73 070	64,7	23 365	63,6	128 502	61,5	33 856	60,8
nezaopatřené děti	39 942	35,3	13 401	36,4	80 333	38,5	21 808	39,2
osoby celkem ve všech OSPO	113 012	100,0	36 766	100,0	208 835	100,0	55 664	100,0

6.2 Srovnání velikosti domácností

Z hlediska počtu osob v jednotlivých domácnostech nevykazují soubory významné odlišnosti, průměrný počet osob na jednu domácnost se pohybuje kolem 2 osob s tím, že v obou souborech došlo k mírnému nárůstu v červnu 2011. Tento nárůst je do jisté míry vysvětlitelný mírným nárůstem počtu dětí na jednu domácnost, ke kterému opět došlo v obou souborech. Maximální počty osob celkem i počty dětí na jednu domácnost jsou taktéž srovnatelné a pohybují se kolem 15 osob, respektive 11 dětí.

Tabulka č. 30 **Srovnání průměrných a maximálních počtů osob v domácnostech**

	prosinec 08		červen 11	
	příjemci PnŽ	příjemci DnB	příjemci PnŽ	příjemci DnB
průměrný počet osob na 1 OSPO	2,04	2,03	2,14	2,11
průměrný počet nezaopatřených dětí na 1 OSPO	0,72	0,74	0,82	0,83
maximální počet osob na 1 OSPO	16	13	15	14
maximální počet nezaopatřených osob na 1 OSPO	11	11	12	11

V obou souborech opět převažovaly domácnosti jednotlivců, které tvořily zhruba 50 %, následovaly domácnosti složené ze dvou osob, které představovaly v souboru PnŽ 19 % v prosinci 2008 a 17 % v červnu 2011, v souboru DnB pak 22 %, respektive 19 %.

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 31 **Srovnání počtu osob v domácnostech**

počet osob v OSPO	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	prosinec 08		prosinec 08		červen 11		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1	29 772	53,7	9 387	51,8	50 678	52,0	13 574	51,5
2	10 349	18,7	3 889	21,5	16 241	16,7	5 004	19,0
3	6 597	11,9	2 218	12,2	12 744	13,1	3 330	12,6
4	4 352	7,9	1 310	7,2	8 758	9,0	2 156	8,2
5 až 7	3 970	7,1	1 196	6,6	8 211	8,5	2 096	8
8 až 10	336	0,7	108	0,6	720	0,8	191	0,8
10 a více	64	0,1	21	0,1	97 594	100,1	42	0,1
celkem	55 408	100,0	18 117	100,0	97 428	100,0	26 369	100,0

6.3 Srovnání struktury domácností

Srovnání struktury domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí ukazuje, že v obou souborech převažují domácnosti bez nezaopatřených dětí, které představují kolem 60 % a zároveň jsou z naprosté většiny tvořeny osamělými osobami.

Tabulka č. 32 **Srovnání podílů domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO bez nezaopatřených dětí	34 676	62,6	10 901	60,2	58 019	59,6	15 519	58,9
OSPO s nezaopatřenými dětmi	20 732	37,4	7 216	39,8	39 409	40,4	10 850	41,1
celkem	55 408	100,0	18 117	100,0	97 428	100,0	26 369	100,0

Domácností osamělých dospělých osob, tvoří více než polovinu celku (5. řádek s hodnotami v tabulce č. 33). Z hlediska podílu po nich následují domácnostmi osamělých rodičů, jejichž podíl je však asi o 4 % vyšší v souboru příjemců DnB a tvoří 24 % (2. řádek s hodnotami v tabulce č. 33).

Tento rozdíl je v souboru PnŽ do jisté míry kompenzován o 2 % vyšším podílem domácností osamělých zaopatřených osob v prosinci 2008 (v červnu 2011 se rozdíl stírá) a vyšším podílem domácností dvou dospělých s nezaopatřenými dětmi, který se udržel zhruba na 2 %.

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 33 **Srovnání struktury domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	314	0,6	107	0,6	387	0,4	107	0,4
1 dospělý + alespoň jedno dítě	10 829	19,5	4 340	24,0	20 215	20,7	6 402	24,3
2 dospělí + alespoň jedno dítě	8 041	14,5	2 310	12,8	16 175	16,6	3 709	14,1
3 a více dospělých a alespoň jedno dítě	1 548	2,8	459	2,5	2 632	2,7	632	2,4
pouze 1 dospělý	29 463	53,2	9 280	51,2	50 314	51,6	13 473	51,1
pouze 2 dospělí	4 281	7,7	1 355	7,5	6 408	6,6	1 755	6,7
pouze 3 a více dospělých	932	1,7	266	1,5	1 297	1,3	291	1,1
počet všech OSPO celkem	55 408	100,0	18 117	100,0	97 428	100,0	26 369	100,0

Srovnání souborů PnŽ a DnB z hlediska výskytu rizikových skupin osob či naopak osob, u nichž lze předpokládat, že jsou před upadnutím do chudoby chráněny výdělečnou činností, také nepřineslo žádné zásadní rozdíly.

Výskyt domácností s přítomností starobního důchodce, který zobrazuje tabulka č. 34, se v prosinci 2008 pohyboval v obou souborech kolem 4 %. V červenci 2011 pak došlo k poklesu podílu těchto domácností, a to v obou souborech s tím, že tento podíl se pohybuje kolem 2,5 %. Starobní důchodci jsou tedy z hlediska svého příjmu spíše chráněni před upadnutím do absolutní chudoby, a pokud se zde domácnosti starobních důchodců objevují, tak nejčastěji jako důchodci osamělí. U příjemců DnB je jejich podíl vyšší, a to 67 %, oproti 51-53 % (v červnu 2011 a prosinci 2008) u PnŽ. Pokud se již tedy osaměle žijící starobní důchodci ocitnou v hmotné nouzi, tak častěji jako příjemci obou dávek. To může indikovat, že jejich starobní důchod se pohybuje na minimální úrovni a nestačí tak ani na úhradu nákladů na bydlení.

Tabulka č. 34 **Srovnání podílů domácností z hlediska přítomnosti starobního důchodce**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
celkem OSPO, kde se vyskytuje st. důchodce	2 335	4,21	643	3,55	2 622	2,69	655	2,48
z toho: domácnost složená pouze ze st. důchodců	1 285	2,32	445	2,46	1 379	1,42	448	1,70
z toho: domácnost osamělého st. důchodce	1 238	2,23	437	2,41	1 343	1,38	441	1,67
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408		18 117		97 428		26 369	

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Domácnosti s výskytem invalidního důchodce jsou v obou souborech přítomny ve vyšším absolutním počtu i podílu než domácnosti s důchodci starobními. Jejich podíl je kolem 11 % v prosinci 2008 u obou souborů, v průběhu času dochází k jeho poklesu, který je výraznější u souboru PnŽ (pokles na 8,5 % oproti poklesu na 9,7 % u DnB).

Mezi domácnostmi s invalidními důchodci pak v prosinci 2008 převládají ty, které zahrnují důchodce ve III. stupni invalidity a u obou souborů představují 56 % všech domácností, kde se vyskytuje invalidní důchodce. V červnu 2011 pak dochází v obou souborech k poklesu jejich podílu, který souvisí s celkovým poklesem domácností s invalidním důchodcem, a tvoří necelou polovinu, a to 47 % pro soubor PnŽ a 48 % pro DnB.

Zhruba polovinu z domácností s invalidními důchodci pak tvoří domácnosti osamělých invalidních důchodců s tím, že opět došlo k mírnému poklesu jejich podílu, který byl výraznější u souboru PnŽ (pokles z 52 % na 47 %) než u DnB (pokles z 59 % na 57 %).

S jistým zobecněním se dá říci, že v obou souborech je invalidita významnějším rizikovým faktorem upadnutí do chudoby než starobní důchod a pro domácnosti s invalidním důchodcem pak jako rizikový faktor upadnutí do chudoby v oblasti bydlení hraje negativní roli těžší stupeň invalidity a osamělost.

Tabulka č. 35 **Srovnání podílů domácností z hlediska přítomnosti invalidního důchodce**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce I. a II. stupně	2 806	5,1	892	5,0	4 292	4,4	1 299	5,0
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce III. stupně	3 618	6,5	1 141	6,4	3 947	4,1	1 214	4,7
celkem OSPO, kde se vyskytuje inv. důchodce	6 424	11,6	2 033	11,4	8 239	8,5	2 513	9,7
domácnost osamělého inv. důchodce I. a II. stupně	1 261	2,3	453	2,5	1 713	1,8	652	2,5
domácnost osamělého inv. důchodce III. stupně	2 134	3,9	758	4,3	2 190	2,2	786	3,0
domácnost osamělého inv. důchodce celkem	3 395	6,1	1 211	6,8	3 903	4,0	1 438	5,5
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408		18 117		97 428		26 369	

Pokud se pak podíváme na domácnosti z hlediska přítomnosti výdělečně činných osob, zjišťujeme opět nevýznamné rozdíly mezi soubory PnŽ a DnB s tím, že podíly těchto domácností na celku domácností ve srovnání prvního a posledního sledovaného mírně poklesly, u PnŽ ze 14 na 13 %, u DnB z 12 na 11 %, a to přesto, že celkový počet domácností se mezi těmito obdobími takřka zdvojnásobil v případě souboru PnŽ a v případě souboru DnB narostl takřka o polovinu.

6. Srovnání rozsahu a struktury souboru příjemců příspěvku na živobytí a souboru příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 36 **Srovnání podílů domácností s přítomností výdělečně činných osob**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s VČ osobami celkem	7 556	13,64	2 061	11,60	12 405	12,73	2 743	10,54
z toho: OSPO s 1 VČ osobou	7 093	12,80	1 954	11,00	11 733	12,04	2 625	10,09
z toho: domácnost osamělé VČ osoby	2 230	4,02	609	3,43	3 669	3,77	848	3,26
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408	100,00	17 766	100,00	97 428	100,00	26 013	100,00

Obdobná je situace při srovnání podílů domácností s osobami s příjmem z podpory v nezaměstnanosti.

Tabulka č. 37 **Srovnání podílu domácností s přítomností osob s podporou v nezaměstnanosti**

	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
OSPO s osobami s podporou v nezam. celkem	3 390	6,1	894	4,9	5 752	5,9	1 278	4,8
z toho: OSPO s 1 osobou s podporou	2 351	4,2	883	4,9	3 939	4,0	1 256	4,8
z toho: domácnost osamělé osoby s podporou v nezaměstnanosti	965	1,7	254	1,4	1 688	1,7	419	1,6
ZÁKLAD = všechny OSPO	55 408	100,0	18 117	100,0	97 428	100,0	26 369	100,0

Významnější rozdíly mezi souborem PnŽ a DnB pak nalzáme, pokud srovnáme podíly domácností v těchto souborech podle forem bydlení, ve kterých žijí. Toto srovnání přinášíme v následující kapitole.

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

V této části se zase vracíme pouze k souboru, který zahrnuje domácnosti a osoby, jež ve sledovaných obdobích čerpaly doplatek na bydlení. Pokud se tedy blíže podíváme na formy bydlení, ve kterých žijí příjemci doplatku na bydlení, zjišťujeme, že se v průběhu sledovaného období mění také podíl příjemců DnB v jednotlivých formách bydlení (jak osob, tak domácností).

Nejčastější formu bydlení pro příjemce doplatku na bydlení představuje nájemní bydlení. Zatímco v prosinci 2008 představovali příjemci, kteří si bydlení pronajímali, celkem 9 832 domácností, jejich podíl na celku všech příjemců doplatku na bydlení byl 55 %, v červnu 2011, přes nárůst těchto osob na 12 526, tvoří jejich podíl už jen 48 %.

Svůj počet i podíl na celku pak zvýšily ty osoby a domácnosti, které žijí v tzv. „jiné“ formě bydlení, která podle výpovědí expertů dotazovaných v předchozích studiích představuje zejména bydlení v soukromých ubytovacích zařízeních, spojených často se substandardními podmínkami (malá obytná plocha na osobu, společné kuchyně a sociální zařízení, hotelový režim atd.) a zároveň vzhledem ke kvalitě bydlení relativně vysokými náklady.

Počet osob užívajících tuto formu bydlení se z 11 027 v prosinci 2008 zvýšil na 22 698 v červnu 2011 a jejich podíl na celku z 30 % na 41 %.

Počet těchto domácností se z 5 973 v prosinci 2008 zvýšil na 12 590 v červnu 2011 a jejich podíl na celku z 33 % na 48 %.

K významnému poklesu pak došlo u příjemců obývajících vlastní obydlí, a to z 12 % na pouhých 3,5 %.

Tabulka č. 38 **Struktura osob podle formy bydlení**

forma bydlení	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
vlastnická	3 428	9,4	2 745	7,2	3 431	7,9	2 276	5,0	2 362	5,0	1 379	2,5
družstevní	48	0,1	47	0,1	93	0,2	80	0,2	230	0,5	539	1,0
nájemní	22 008	60,3	22 123	58,3	24 539	56,4	24 985	55,1	25 485	54,0	31 034	55,8
jiná	11 027	30,2	13 043	34,4	15 435	35,5	17 994	39,7	19 127	40,5	22 698	40,8
bez přístřeší	9	0,0	5	0,0	5	0,0	3	0,0	6	0,0	6	0,0
celkem	36 520	100,0	37 963	100,0	43 503	100,0	45 338	100,0	47 210	100,0	55 656	100,0

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

Tabulka č. 39 **Struktura domácností podle formy bydlení**

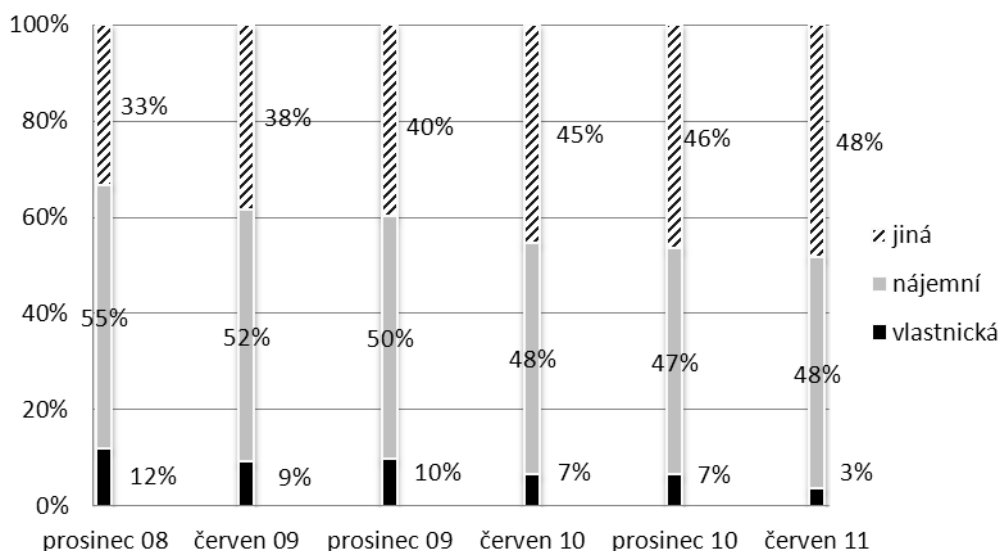
forma bydlení	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
vlastnická	2 156	12,0	1 709	9,1	2 154	9,8	1 509	6,6	1 565	6,5	918	3,5
družstevní	36	0,2	34	0,2	67	0,3	57	0,2	149	0,6	325	1,2
nájemní	9 832	54,6	9 816	52,4	11 089	50,3	10 998	48,0	11 215	46,6	12 526	47,5
jiná	5 973	33,2	7 182	38,3	8 729	39,6	10 358	45,2	11 131	46,3	12 590	47,8
bez přístřeší	9	0,0	5	0,0	1	0,0	2	0,0	1	0,0	5	0,0
celkem	18 006	100,0	18 746	100,0	22 040	100,0	22 924	100,0	24 061	100,0	26 364	100,0

Pro větší názornost dále pomíjíme počty a podíly příjemců doplatku na bydlení, jejichž formy bydlení představují velmi nízké absolutní počty, a to jednak příjemce „bez přístřeší“ a zejména příjemce žijící v družstevní formě bydlení.

Počet příjemců DnB žijících v družstevní formě bydlení se sice mezi prosincem 2008 a červnem 2011 více než zdesetinásobil, ovšem v absolutním počtu jde stále pouze o 325 domácností, které představují pouhé jedno procento všech příjemců doplatku na bydlení v červnu 2011. Odkrytí účelu nákladů doplatku na bydlení v případě osob bez přístřeší by vyžadovalo terénní šetření a dotazování expertů.

V následujícím grafu tedy věnujeme pozornost pouze těm příjemcům, kteří žili ve vlastnické, nájemní a tzv. „jiné“ formě bydlení.

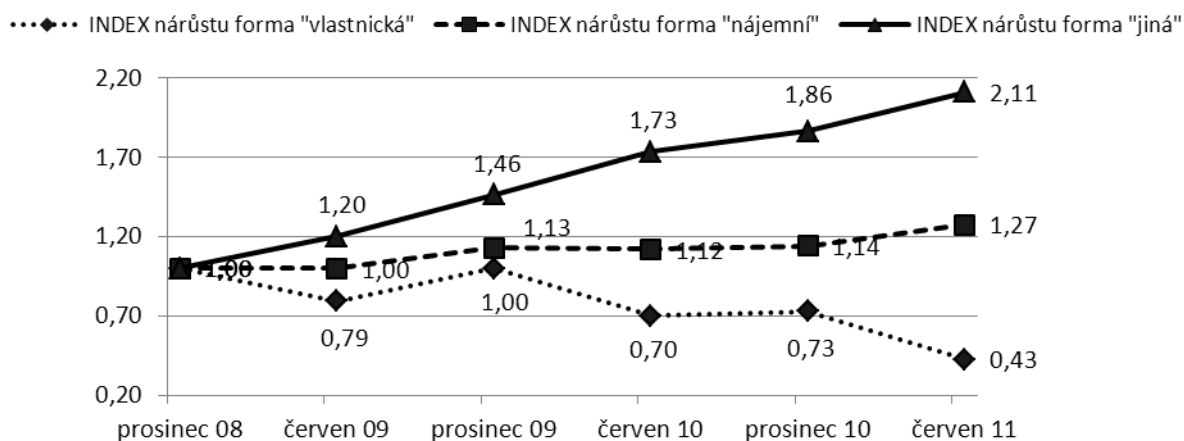
Graf č. 7 **Podíl forem bydlení dle počtu domácností**

Pokud pak vezmeme za základ stav v prosinci 2008, došlo mezi příjemci doplatku na bydlení k významnému 43% poklesu počtu domácností obývajících vlastní bydlení, k 27% nárůstu počtu domácností bydlících v nájmu a více než 100% nárůstu těch, kteří žijí v tzv. „jiné“ formě bydlení.

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

Graf č. 8 **Index poklesu/nárůstu počtu domácností v jednotlivých formách bydlení vzhledem k prosinci 2008**

V následující tabulce č. 40 opět srovnáváme soubor DnB se souborem PnŽ, a to z hlediska převládajících forem bydlení podle počtu domácností. Toto srovnání pak přináší zajímavé výsledky, ze kterých vyplývá, že riziko prohlubující se chudoby, tedy neschopnost uhradit vlastními silami bydlení pro příjemce PnŽ se diferencuje podle typu bydlení, ve kterém daná domácnost bydlí.

Toto riziko je vyšší u těch, kteří žijí v **nájemním bydlení a jiné formě**, s tím, že v posledním sledovaném období výrazně zesílilo zvláště u těch, kteří bydlí v jiné formě bydlení. Zatímco v prosinci 2008 bylo v nájemní formě bydlení 44 % domácností, které čerpaly PnŽ, mezi těmi, co čerpaly DnB jich bylo již 54 %. U jiné formy bydlení byla v tomto období situace obdobná a v této formě žilo 24 % domácností, které pobírají PnŽ a 33 % těch, co pobíraly DnB.

V červnu 2011 se pak v obou souborech snižuje podíl těch, kteří žijí v nájemním bydlení a zároveň dochází k mírnému snížení rozdílu v podílu těch, kteří žijí v nájemním bydlení mezi soubory PnŽ a DnB. K významné změně pak dochází u těch, kteří žijí v jiné formě bydlení, zvyšuje se jejich podíl v obou souborech, v souboru DnB o 15 % a zvyšuje se také rozdíl v jejich podílech v každém ze souborů. Zatímco v souboru PnŽ představují tyto domácnosti 27 %, v souboru DnB pak již 47 %. Bydlení v jiné formě se tak ukazuje jako významné riziko pro upadnutí do materiální chudoby v oblasti bydlení.

Tabulka č. 40 **Srovnání struktury domácností pobírajících PnŽ a DnB z hlediska formy bydlení**

forma bydlení	prosinec 08				červen 11			
	příjemci PnŽ		příjemci DnB		příjemci PnŽ		příjemci DnB	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
vlastnická	9 625	17,4	2 156	11,9	15 082	15,5	918	3,5
družstevní	75	0,1	36	0,2	2 673	2,7	325	1,2
nájemní	24 355	44,1	9 832	54,3	39 062	40,1	12 526	47,5
jiná	13 256	24,0	5 973	33,0	26 369	27,1	12 590	47,7
bez přístřeší	7 854	14,2	9	0,0	14 219	14,6	5	0,0
celkem	55 165	100,0	18 006	99,4	97 405	100,0	26 364	99,9

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

Nyní se znovu vracíme pouze k souboru těch, kteří pobírají DnB. Pokud se podíváme na počty a podíly zaopatřených a nezaopatřených **osob** v jednotlivých formách bydlení, které jsou uvedeny v tabulce č. 41, zjišťujeme, že se soubor do jisté míry diferencuje opět právě podle formy bydlení.

V prosinci 2008 žilo v **jiné formě bydlení** v absolutním počtu 7 115 dospělých osob a 3 912 dětí, v červnu 2011 je to již 14 990 osob a 7 708 dětí. V nájemní formě ve stejném období žilo 13 463 dospělých a 8 545 dětí, respektive 17 400 dospělých a 13 634 dětí. Ve vlastnické formě bydlení pak žilo v prvním sledovaném období 2 580 dospělých a 848 dětí, v posledním období pak 1 069 dospělých a 310 dětí.

Nejvyšší podíl nezaopatřených dětí žije tedy v nájemních bytech, nejmenší pak ve vlastnické formě bydlení.

Tabulka č. 41 **Podíly zaopatřených a nezaopatřených osob v jednotlivých formách bydlení**

	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
zaopatřené osoby	7 115	65	13 463	61	2 580	75	14 990	66	17 400	56	1 069	78
nezaopatřené osoby	3 912	35	8 545	39	848	25	7 708	34	13 634	44	310	22
celkem	11 027	100	22 008	100	3 428	100	22 698	100	31 034	100	1 379	100

Toto zjištění pak upřesňuje ještě pohled na strukturu domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí v jednotlivých formách bydlení, které nabízí tabulka č. 41.

Ve srovnání s ostatními formami bydlení se ukazuje, že v nájemním bydlení žije z hlediska struktury domácností největší podíl domácností s nezaopatřenými dětmi (47 % v prosinci 2008 a 53 % v červnu 2011 - viz řádek „podíl OSPO s nezaop. dětmi na všech OSPO), ač zároveň platí, že v podstatě ve všech formách bydlení převládají domácnosti bez nezaopatřených dětí (řádek „podíl OSPO bez nezaop. dětí na všech OSPO), dokud v červnu 2011 nedochází k převaze domácností s dětmi v nájemním bydlení, které již tvoří větší polovinu na celku domácností žijících v této formě bydlení.

Mezi domácnostmi s dětmi zároveň převládají domácnosti osamělých rodičů (tvoří kolem 60 % uvnitř kategorie domácností s dětmi - viz řádek „1 dospělý + alespoň jedno dítě).

Nejnižší podíl domácností s dětmi pak vykazují domácnosti žijící ve vlastnické formě (26 % v prosinci 2008 a 20 % v červnu 2011).

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

Tabulka č. 42 **Struktura domácností z hlediska přítomnosti nezaopatřených dětí v jednotlivých formách bydlení**

	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	78	3,9	22	0,5	6	1,1	81	2,1	24	0,4	2	1,1
1 dospělý + alespoň jedno dítě	1 269	62,8	2 663	58,2	367	66,1	2 381	61,4	3 835	57,3	118	64,1
2 dospělí + alespoň jedno dítě	588	29,1	1 553	33,9	153	27,6	1 288	33,2	2 352	35,1	47	25,5
3 a více dospělí a alespoň jedno dítě	87	4,3	339	7,4	29	5,2	127	3,3	483	7,2	17	9,2
OSPO s nezaopatřenými dětmi	2 022	100,0	4 577	100,0	555	100,0	3 877	100,0	6 694	100,0	184	100,0
podíl OSPO s nezaop. dětmi na všech OSPO	33,9		46,6		25,7		30,8		53,4		20,0	
pouze 1 dospělý	3 578	90,6	4 200	79,9	1 426	89,1	7 893	90,6	4 678	80,2	681	92,8
pouze 2 dospělí	336	8,5	864	16,4	143	8,9	755	8,7	937	16,1	49	6,7
pouze 3 a více dospělých	37	0,9	191	3,6	32	2,0	65	0,7	217	3,7	4	0,5
OSPO bez nezaopatřených dětí	3 951	100,0	5 255	100,0	1 601	100,0	8 713	100,0	5 832	100,0	734	100,0
podíl OSPO bez nezaop. dětí na všech OSPO	66,1		53,4		74,3		69,2		46,6		80,0	
počet všech OSPO celkem	5 973	100,0	9 832	100,0	2 156	100,0	12 590	100,0	12 526	100,0	918	100,0

Jak je pak patrné z tabulky č. 42, největší podíl z celku **domácností s nezaopatřenými dětmi** žije v nájemním bydlení, a to zhruba 60 %, i když mírně klesl (z 64 % na 62 %). Naopak nejmenší podíl z celku domácností s nezaopatřenými dětmi žije ve vlastnické formě bydlení, a ten ve srovnání mezi obdobími ještě významně poklesl, a to z 8 % na 2 %. Největší podíl z celku **domácností bez dětí** pak v prosinci 2008 žil opět v nájemním bydlení (což je dáno tím, že tato forma bydlení v tomto období mezi příjemci DnB převládala), aby se **v červnu 2011 přesunul do jiné formy bydlení**, kde představoval 57 %.

Tabulka č. 43 **Struktura forem bydlení z hlediska podílu domácností s dětmi a bez dětí**

období	forma bydlení	OSPO s nezaopatřenými dětmi		OSPO bez nezaopatřených dětí	
		počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
prosinec 08	jiná	2 022	28,3	3 951	36,6
	nájemní	4 577	64,0	5 255	48,6
	vlastnická	555	7,8	1 601	14,8
	celkem	7 154	100,0	10 807	100,0
červen 11	jiná	3 877	36,0	8 713	57,0
	nájemní	6 694	62,2	5 832	38,2
	vlastnická	184	1,7	734	4,8
	celkem	10 755	100,0	15 279	100,0

7.1 Dílčí analýza databáze příjemců doplatků na bydlení bydlících v tzv. „jiné“ formě bydlení

Průběžné analýzy databáze příjemců doplatku na bydlení (dále jen DnB) ukázaly, že ve sledovaném období (prosinec 2008 až červen 2011) došlo jednak k 50% nárůstu celkového počtu příjemců DnB jak na úrovni domácností, tak na úrovni osob.

V rámci všech příjemců DnB pak došlo k největšímu nárůstu těch domácností, které ve sledovaném období bydlely v tzv. „jiné“ formě bydlení, a to jak v absolutním počtu (o 6 617 domácností), tak v násobku počtu těchto domácností na začátku sledovaného období (počet těchto domácností se na konci sledovaného období více než zdvojnásobil). Podíl těchto příjemců na všech příjemcích DnB se pak zvýšil z 30 % na 41 % na úrovni osob a z 30 % na 50 % na úrovni domácností. Změny týkající se počtu příjemců DnB ilustruje výše uvedená tabulka č. 14, změny týkající se počtu příjemců DnB, které žijí v této formě bydlení pak tabulka č. 38 a 39. Vzhledem k dosavadnímu relativně plynulému růstu lze usuzovat na pravděpodobnost zachování obdobného trendu.

Vzhledem k tomu, že tzv. „jiná“ forma bydlení, která podle výpovědí expertů dotazovaných v předchozích studiích (srov. (Jahoda, Kofroň, Šimíková, 2008) představuje zejména bydlení v soukromých ubytovacích zařízeních spojených často se substandardními podmínkami (nízký obsah obytné plochy na osobu, společné kuchyně a sociální zařízení, hotelový režim apod.) a zároveň jde o bydlení velmi nákladné, domníváme se, že by jí měla být v systému dávek hmotné nouze a zvláště v souvislosti s přípravou případných reforem systému věnována zvláštní pozornost.

7.1.1 Počet domácností a osob a rozsah domácností bydlících v „jiné“ formě bydlení

Jak je uvedeno v tabulce č. 38, počet osob obývajících „jinou“ formu bydlení byl v prosinci 2008 celkem 11 027 a v každém dalším ze sledovaných období postupně narůstal, aby na konci období, v červnu 2011 byl již 22 698 osob.

Mezi těmito osobami bylo v prosinci 2008 celkem 3 912 nezaopatřených dětí, které tak tvořily 35 % všech osob. V červnu 2011 podíl nezaopatřených dětí mezi osobami bydlícími v této formě bydlení poklesl na 34 % a v absolutním počtu šlo o 7 708 dětí.

Pokud se pak podíváme na domácnosti, které bydlí v „jiné“ formě, jejich počet také, logicky, v každém období narostl. V prosinci 2008 je celkový počet OSPO 5 973 a v červnu 2011 pak 12 590, tedy jde opět o více než dvojnásobný nárůst.

Rozsah OSPO, tedy počet osob, které tvoří jednu domácnost v „jiné“ formě bydlení, se po všechna sledovaná období zastavoval na maximálním počtu 13 osob, nejčastěji jej však tvořila jedna osoba. V prosinci 2008 představovala jednočlenná domácnost 61 % všech OSPO bydlících v této formě bydlení a podíl tohoto typu OSPO roste do prosince 2010, kdy již tvoří necelých 64 %. V červnu 2011 pak došlo oproti předchozímu období k poklesu podílu, který ale nadále zůstává největší z hlediska počtu osob v OSPO obývajících tuto formu bydlení a v červnu 2011 činil 63 %.

Druhou nejrozšířenější kategorií OSPO z hlediska počtu osob jsou dvoučlenné OSPO, jejichž podíl představuje v průběhu celého sledovaného období zhruba 15 %, následují trojčlenné a čtyřčlenné OSPO (10 % a 6 %). Se zvětšujícím se počtem osob

7. Příjemci doplatku na bydlení z hlediska forem bydlení

v OSPO klesá počet i podíl jednotlivých OSPO na celku a OSPO s více než 10 členy tvoří maximálně desetinu procenta OSPO v této formě bydlení. Podrobný přehled ilustruje následující tabulka.

Tabulka č. 44 **Rozsah domácností obývajících „jinou“ formu bydlení**

počet osob v OSPO	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1	3 656	61,2	4 507	62,8	5 614	64,3	6 813	65,8	7 412	66,6	7 969	63,3
2	985	16,5	1 104	15,4	1 334	15,3	1 547	14,9	1 633	14,7	1 950	15,5
3	599	10,0	725	10,1	813	9,3	903	8,7	950	8,5	1 194	9,5
4	381	6,4	432	6,0	508	5,8	567	5,5	577	5,2	745	5,9
5	171	2,9	211	2,9	242	2,8	265	2,6	279	2,5	400	3,2
6	95	1,6	110	1,5	123	1,4	149	1,4	160	1,4	178	1,4
7	55	0,9	62	0,9	58	0,7	69	0,7	72	0,6	95	0,8
8	20	0,3	17	0,2	19	0,2	23	0,2	27	0,2	31	0,2
9	4	0,1	6	0,1	9	0,1	8	0,1	7	0,1	10	0,1
10 a více	7	0,1	8	0,1	9	0,1	14	0,2	14	0,1	18	0,1
celkem	5 973	100,0	7 182	100,0	8 729	100,0	10 358	100,0	11 131	100,0	12 590	100,0

Pozn.: Celek tvoří okruhy společně posuzovaných osob.

7.1.2 Struktura domácností

Pokud se podíváme na strukturu OSPO z hlediska počtu zaopatřených osob a nezaopatřených dětí, zjišťujeme, že v rámci OSPO bydlících v „jiné“ formě bydlení převažují domácnosti zaopatřených osob a tvoří zhruba 70 %. Tyto OSPO jsou zároveň, jak jsme již řekli výše, jednočlenné, a to zhruba v 60 %.

Tabulka č. 45 **Struktura domácností bez nezaopatřených osob podle počtu dospělých**

OSPO bez nezaopatřených dětí	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1 dospělý	3 578	59,9	4 434	61,7	5 534	63,4	6 734	65,0	7 317	65,7	7 893	62,7
2 dospělí	336	5,6	377	5,2	501	5,7	624	6,0	674	6,1	755	6,0
3 a více dospělých	37	0,6	50	0,7	56	0,6	67	0,6	72	0,6	65	0,5
celkem	3 951	66,1	4 861	67,7	6 091	69,8	7 425	71,7	8 063	72,4	8 713	69,2
počet všech OSPO celkem	5 973	100,0	7 182	100,0	8 729	100,0	10 358	100,0	11 131	100,0	12 590	100,0

Co se dále týče jednočlenných OSPO, vyskytují se mezi nimi i případy, kdy je tvoří samostatně žijící nezaopatřené osoby, které se dostaly do „jiné“ formy bydlení. Jejich počet se dlouhodobě pohybuje okolo 80 osob a představují zhruba 1 % všech na celku takto bydlících OSPO.

Tabulka č. 46 **Struktura domácností s nezaopatřenými dětmi podle počtu dospělých a dětí**

OSPO s nezaopatře- nými dětmi	prosinec 08		červen 09		prosinec 09		červen 10		prosinec 10		červen 11	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
pouze nezaopatřené dítě	78	1,3	75	1,0	83	1,0	80	0,8	97	0,9	81	0,6
1 dospělý + alespoň jedno dítě	1 269	21,2	1 412	19,7	1 620	18,6	1 767	17,1	1 831	16,4	2 381	18,9
2 dospělí + alespoň jedno dítě	588	9,8	747	10,4	836	9,6	962	9,3	1 016	9,1	1 288	10,2
3 a více dospělí a alespoň jedno dítě	87	1,5	87	1,2	103	1,2	124	1,2	124	1,1	127	1,0
celkem	2 022	33,9	2 321	32,3	2 638	30,2	2 933	28,3	3 068	27,6	3 877	30,8
ZÁKLAD = počet všech OSPO celkem	5 973	100,0	7 182	100,0	8 729	100,0	10 358	100,0	11 131	100,0	12 590	100,0

Přestože během sledovaného období zaznamenáváme největší nárůst absolutního počtu i podílu u jednočlenných OSPO tvořených zaopatřenou osobou, roste i absolutní počet osamělých rodičů žijících v „jiné“ formě bydlení. Přestože jejich podíl na celku OSPO v tomto bydlení postupně klesal, a to z 21 % v prosinci 2008 na 19 % v prosinci 2011, ve srovnání posledních dvou období pak zaznamenáváme opět relativní nárůst, jak absolutního počtu, tak podílu.

8. Náklady na bydlení příjemců doplatku na bydlení

8.1 Reálné náklady na bydlení

Když se podíváme na kategorizované reálné náklady (tedy ty, které domácnosti skutečně platí) na bydlení na 1 osobu v jednotlivých formách bydlení, není na první pohled patrný až tak výrazný rozdíl.

Náklady, které domácnosti nejčastěji platí, jsou odstupňovány zhruba po 500 Kč s tím, že v prosinci 2008 jsou nejvyšší u „jiné“ formy bydlení, následuje forma vlastnická a jako nejnižší se jeví náklady v nájemním bydlení.

Jak ukazuje tabulka č. 47, v prosinci 2008 převládaly v „jiné“ formě bydlení náklady pohybující se v intervalu 2 000-2 500 Kč na osobu a tuto výši nákladů mělo 19 % domácností v této formě bydlení. V nájemní formě pak převládaly náklady v intervalu 1 000-1 500 Kč na osobu a mělo je 18 % domácností žijících v této formě bydlení. Ve vlastnické formě bydlení převládaly domácnosti, jejichž náklady se pohybují v intervalu 1 500-2 000 Kč na osobu (22 %).

V červnu 2011 pak zaznamenáváme nárůst reálných nákladů a změnu pořadí v tom, ve které formě bydlení se platí nejvyšší náklady, když je posuzujeme z hlediska těch, které se platí nejčastěji. Jako nejvyšší se v tomto období jeví náklady ve vlastnické formě bydlení s tím, že náklady v nájemním bydlení zůstávají relativně nejnižší. V „jiné“ formě bydlení převládají domácnosti, které mají náklady v intervalu 2 500-3 000 Kč na osobu, v nájemní formě 1 500-2 000 Kč na osobu a ve vlastnické formě dochází také ke zvýšení podílu domácností s náklady 3 000-3 500 Kč, které v této formě převládají.

Tabulka č. 47 **Kategorizované reálné náklady na bydlení na osobu podle forem bydlení**

náklady na osobu v Kč	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
do 1 000	379	6,4	870	9,5	309	14,3	465	3,8	541	4,3	61	6,6
1 001 - 1 500	753	12,6	1 675	18,1	357	16,6	1 231	9,8	1 506	12,2	73	8
1 501 - 2 000	966	16,2	1 637	17,7	461	21,5	1 424	11,3	1 938	15,7	89	9,7
2 001 - 2 500	1 109	18,6	1 437	15,5	381	17,7	1 673	13,3	1 756	14,2	85	9,3
2 501 - 3 000	1 058	17,8	1 100	11,9	282	13,1	2 575	20,5	1 420	11,5	144	15,7
3 001 - 3 500	650	10,9	809	8,7	181	8,4	1 744	13,9	1 104	8,9	159	17,3
3 501 - 4 000	510	8,6	596	6,4	84	3,9	1 929	15,3	865	7,0	114	12,4
4 001 - 4 500	254	4,3	412	4,5	43	2,0	768	6,1	854	6,9	90	9,8
4 501 - 5 000	143	2,4	280	3,0	25	1,2	467	3,7	573	4,6	40	4,4
5 000 a více	133	2,2	441	4,8	24	1,1	306	2,4	1 805	14,6	62	6,8
celkem	5 955	100,0	9 257	100,0	2 147	100,0	12 582	100,0	12 362	100,0	917	100,0
průměrné náklady na osobu v Kč	2 529		2 431		2 048		2 874		3 124		3 008	

Navýšení nákladů mezi obdobími, i když ne rovnoměrné, pak potvrzují také průměrné náklady na osobu v jednotlivých formách bydlení. K největšímu zvýšení dochází u vlastnického bydlení a k nejmenšímu u „jiné“ formy bydlení. Průměrné náklady jsou však u jednotlivých forem srovnatelné a pohybují se kolem 3 000 Kč na osobu. Pokud však vezmeme v potaz některá specifika jednotlivých forem bydlení, narušuje se zdánlivá nivelizace nákladů na bydlení. Ve srovnání jiné formy bydlení s ostatními je třeba brát v potaz, že jde o bydlení horší kvality, minimálně v rozloze jednotky, tedy počtu metrů čtverečných na osobu, v absenci vlastního sociálního zařízení, vlastní kuchyně apod. Tento předpoklad bohužel nejsme schopni na základě dat, se kterými v této studii pracujeme, doložit, protože například informace o rozloze jednotky apod. právě u této formy bydlení v naprosté většině případů chybí.

Pokud se pak podíváme na náklady u vlastnické formy bydlení, je třeba vzít v potaz, že v této formě bydlí ve většině případů jednotlivci, uvedené náklady na osobu pak ve většině případů odpovídají nákladům jako celku a jejich výše je pak ve srovnání nižší.

8.2 Poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení

Pokud se pak na reálné náklady na bydlení podíváme optikou tzv. „odůvodněných“ nákladů, tedy nákladů, které jsou brány v potaz v rámci procesu posouzení výše doplatku na bydlení a přiznání dávky, zjišťujeme, že k největší „shodě“ dochází u jiné formy bydlení, ve které jsou u 89 % v prosinci 2008 a u 93 % v červnu 2011 domácností reálné náklady rovny odůvodněným.

S největší pravděpodobností je to dáno tím, že v procesu přiznání dávky DnB je posouzení odůvodněných nákladů na uvážení pracovníků, které využívají možnosti zákona a posuzují jako odůvodněné reálné náklady v plné výši. K této shodě pak nejméně často dochází u domácností v nájemním bydlení, i když došlo k nárůstu z 30 % v prosinci 2008 na 35 % a v červnu 2011.

Zajímavý je pak údaj, který vyjadřuje podíl domácností v jednotlivých formách, u kterých jsou odůvodněné náklady vyšší než reálné (řádek „více než 100 %“ v tabulce č. 48). Tento podíl je nejvyšší u vlastnické formy, i když poklesl, z 19 % v prosinci 2008 na 13 % v červnu 2011. Domníváme se, že tato situace je vyvolána tím, že u vlastnického bydlení lze více než u jiných forem snížit reálné náklady, například tím, že domácnosti šetří na výdajích za energie (topení) a služby (vodné a stočné).

Případy, kdy dochází k opačné situaci a odůvodněné náklady jsou významně nižší než ty reálné, v našem případě nižší než 80 % reálných nákladů, dochází pak nejčastěji u nájemní formy bydlení. V prosinci 2008 tvořily 12 % domácností žijících v této formě a v následujícím období zůstala situace takřka beze změny.

8. Náklady na bydlení příjemců doplatku na bydlení

Tabulka č. 48 **Poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení u domácností pobírajících Dnb podle forem bydlení**

poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
do 80 %	80	1,4	1 088	12,2	151	7,2	114	0,9	1 395	11,7	70	7,9
81 až 90 %	127	2,1	1 084	12,2	174	8,3	158	1,3	1 350	11,3	88	9,9
91 až 99 %	273	4,6	2 935	33,0	527	25,3	399	3,2	3 875	32,4	255	28,7
100 %	5 278	89,1	2 640	29,7	844	40,5	11 682	93,1	4 154	34,8	362	40,7
více než 100 %	165	2,8	1 150	12,9	390	18,7	196	1,6	1 170	9,8	114	12,8
celkem	5 923	100,0	8 897	100,0	2 086	100,0	12 549	100,0	11 944	100,0	889	100,0

8.3 Reziduál příjmu domácnosti vzhledem k životnímu minimu po zaplacení nákladů na bydlení

Vzhledem ke konstrukci vazby doplatku na bydlení na životní minimum („ŽM“) předpokládáme, že poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení má následně částečně vliv na to, kolik domácnosti zbývá prostředků (např. vzhledem k životnímu minimu vypočtenému pro daný typ a situaci domácnosti) po zaplacení reálných nákladů na bydlení. Míru pokrytí nákladů na bydlení prostřednictvím sociálních dávek samozřejmě také ovlivňuje příspěvek na bydlení, vyplácený v systému státní sociální podpory jeho výše však přímo nesouvisí s výší doplatku na bydlení, a proto ho v této souvislosti nebereme v potaz.

Čím menší je tedy poměr odůvodněných a reálných nákladů na bydlení, tím méně finančních prostředků bude domácnosti zbývat a nebude platit, že této domácnosti mají zůstat volné prostředky alespoň ve výši životního, respektive existenčního minima. Vzhledem k tomu, že forma dat, kterou jsme měli k dispozici, neumožňovala pro danou domácnost rozlišit, zda v daném období měla „nárok“ na životní či existenční minimum, podíl domácností, kterým po zaplacení reálných nákladů zbývá méně než příslušné životní minimum, zahrnuje i ty případy, kdy zde nárok na garanci volných prostředků ve výši životního minima ani nebyl. Vzhledem k tomu nelze předpokládat, že poměr odůvodněných a reálných nákladů je jediným faktorem, který ovlivňuje situaci domácnosti v tom, kolik volných prostředků jí po zaplacení reálných nákladů na bydlení zůstane. Údaje uvedené v tabulce č. 49 pak ilustrují, jakému podílu domácností v té které formě bydlení by mělo zůstat prostředků vzhledem k jejich životnímu minimu.

Tabulka č. 49 **Poměr zůstatku příjmu domácnosti k ŽM po zaplacení nákladů na bydlení podle forem bydlení**

poměr zůstatku příjmu k ŽM OSPO po zaplacení nákladů na bydlení	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
méně než 0	18	0,3	467	5,0	27	1,3	59	0,5	3 304	26,7	242	26,4
méně než 0,25 ŽM	17	0,3	1 039	11,2	90	4,2	46	0,4	1 901	15,4	212	23,1
0,25 až 0,5 ŽM	110	1,8	2 260	24,4	732	34,0	99	0,8	2 416	19,5	170	18,5
0,5 až 0,75 ŽM	254	4,3	2 580	27,9	629	29,2	3 158	25,1	2 483	20,1	109	11,9
0,75 až 1 ŽM	362	6,1	1 425	15,4	298	13,8	1 253	10	1 156	9,3	65	7,1
právě 1 ŽM	3 852	64,5	892	9,6	171	7,9	4 440	35,3	558	4,5	27	2,9
1 až 1,5 ŽM	1 256	21,0	537	5,8	170	7,9	3 324	26,4	481	3,9	65	7,1
více než 1,5 ŽM	104	1,7	62	0,7	39	1,8	211	1,7	72	0,6	28	3,1
celkem	5 973	100,0	9 262	100,0	2 156	100,0	12 590	100,0	12 371	100,0	918	100,0

Jak je z tabulky patné, „nejlépe“ si z hlediska výše zbylých prostředků vedly domácnosti v jiné formě bydlení, kterým v prosinci 2008 zbývalo alespoň životní minimum v 64 %. Tato situace se v červnu 2011 ovšem významně změnila a těchto domácností je v jiné formě už jen 35 % (což může být dáno právě tím, že významná část domácností žijících v této formě má již nárok pouze na minimum existenční), nadále je to však stále nejvyšší podíl ve srovnání s ostatními formami. Jak jsme již naznačili výše, domníváme se, že tato situace je do velké míry ovlivněná zohledněním výše reálných nákladů na bydlení při výpočtu doplatku na bydlení pro tyto domácnosti. Některé další informace, které tabulka přináší, zejména změna situace v červnu 2011 ve srovnání s prosincem 2008, jsou v tuto chvíli jen obtížně vysvětlitelné a vyžadovaly by doplnění. Tato změna přináší zejména propad významného počtu i podílu domácností v nájemním bydlení do situace, kdy jim po zaplacení nákladů na bydlení nezůstávají žádné prostředky, přesněji ocitají se v „mínusových“ hodnotách (řádek „méně než 0“ v tabulce č. 49). Jde o 27 % domácností a domníváme se, že svou roli mohla v tomto případě sehrát deregulace nájemného a zdražování cen energií, ale samozřejmě také zadlužení domácností, které pak nejsou schopny řádně platit všechny náklady spojené s bydlením, a ty se jim pak nezohlední při výpočtu výše doplatku na bydlení a situace se zhoršuje.

8.4 Poměr doplatku na bydlení k reálným nákladům na bydlení

Souvislost mezi výší doplatku na bydlení a nastavením odůvodněných nákladů u jednotlivých forem pak do jisté míry ilustruje následující tabulka, která vyjadřuje poměr mezi doplatkem na bydlení a reálnými náklady. Je zjevné, že nejvyššího, takřka 100% podílu dosahuje v největší míře u domácností žijících v jiné formě bydlení.

Tyto domácnosti měly náklady na bydlení takřka zcela pokryty doplatkem na bydlení v 52 % v prosinci 2008 a v 61 % v červnu 2011. U nájemního a zejména vlastnického bydlení pak převažují domácnosti, jejichž náklady na bydlení jsou doplatkem pokryty pouze do 20 až 40 % s tím, že u vlastnického bydlení je v červnu 2011 domácností, které mají náklady doplatkem pokryty pouze do 20 %, již takřka

8. Náklady na bydlení příjemců doplatku na bydlení

polovina v této formě bydlení. Jak již víme z předchozích analýz, mezi výší reálných nákladů v různých formách bydlení nejsou zároveň až tak výrazné rozdíly a domácnostem v nájemní a vlastnické formě navíc z příjmů po zaplacení nákladů na bydlení zůstává menší část životního minima. Nastavení odůvodněných nákladů pro jednotlivé formy bydlení tak zřejmě sehrává významnou roli.

Tabulka č. 50 **Poměr DnB k reálným nákladům na bydlení domácnosti podle forem bydlení**

poměr DnB k reálným nákladům na bydlení	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
do 20 %	138	2,3	2 126	23,0	666	31,0	171	1,4	4 198	33,9	441	48,1
20 až 40 %	322	5,4	3 219	34,8	756	35,2	324	2,6	4 848	39,2	286	31,2
40 až 60 %	533	9	2 346	25,3	415	19,3	708	5,6	2 104	17,0	110	12
60 až 80 %	895	15	935	10,1	139	6,5	1 832	14,6	765	6,2	44	4,8
80 až 95 %	940	15,8	390	4,2	61	2,8	1 887	15	305	2,5	10	1,1
95 až 100 %	3 127	52,5	246	2,7	110	5,1	7 662	60,9	151	1,2	26	2,8
celkem	5 955	100,0	9 262	100,0	2 147	100,0	12 584	100,0	12 371	100,0	917	100,0

Tabulka č. 51, která vyjadřuje poměr DnB k příjmům domácností v různých formách bydlení zároveň naznačuje, že výše DnB variuje právě podle forem bydlení. Pokud vycházíme z předpokladu, že příjmy domácností se nemohou u domácností, které již propadly do chudoby, až tak dramaticky lišit, musíme konstatovat, že výše DnB opět souvisí spíše s nastavením odůvodněných nákladů a reálných nákladů pro různé formy bydlení.

Tabulka č. 51 **Poměr DnB k příjmům domácnosti podle formy bydlení**

poměr DnB k příjmům OSPO	prosinec 08						červen 11					
	jiná		nájemní		vlastnická		jiná		nájemní		vlastnická	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
do 20 %	743	12,4	4 980	50,7	1 377	63,9	806	6,4	6 185	49,4	561	61,1
20 až 40 %	2 230	37,3	4 072	41,4	687	31,9	3 376	26,8	4 923	39,3	289	31,5
40 až 60 %	2 801	46,9	748	7,6	90	4,2	6 335	50,3	1 249	10,0	66	7,2
60 až 80 %	184	3,1	31	0,3	2	0,1	2 053	16,3	163	1,3	2	0,2
80 až 100 %	1	0,0	0	0,0	0	0,0	4	0,0	5	0,0	0	0,0
95 až 100 %	14	0,2	1	0,0	0	0,0	16	0,1	1	0,0	0	0,0
celkem	5 973	100,0	9 832	100,0	2 156	100,0	12 590	100,0	12 526	100,0	918	100,0

9. Délka evidence v systému - závislost na dávce

Závislost na dávce DnB jsme se pokusili indikovat prostřednictvím podílu domácností, které dávku pobíraly kontinuálně určitý počet období v průběhu námi sledovaného období od prosince 2008 až do června 2011. Domácnosti tak mohly být v systému evidovány minimálně 1 období (to jsou ty, které byly v systému právě pouze v prosinci 2008, případně i v dalších obdobích, ale s přerušením) a maximálně 6 období (to jsou ty, které byly v systému od prosince 2008 bez přerušení až do června 2011) s tím, že jedno období zahrnuje 6 měsíců.

Jak ukazuje tabulka č. 52, největší podíl tvoří domácnosti, které setrvaly v systému pouze v prosinci 2008 anebo se do něj vrátily, ale jejich evidence byla přerušena, tyto pak představují 36 %. Ty domácnosti, které v systému zůstaly po všechna sledovaná období, pak tvoří 23 %.

Jak je dále z tabulky patrné, tato závislost je pak do jisté míry diferencována podle formy bydlení dané domácnosti. Ve vlastnické formě bydlení tvoří nejvyšší podíl domácnosti, které ze systému vypadly hned po prvním ze sledovaných období a tvoří 54 %. Naopak, v „jiné“ formě bydlení převládají domácnosti, které v systému zůstávají nejdéle, a ty tvoří 32 %.

Tabulka č. 52 **Počet období souvislé evidence v systému DnB podle forem bydlení**

forma bydlení počet období	vlastnická		nájemní		jiná		celkem	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
1	1 155	53,6	3 594	36,6	1 742	29,2	6 515	36,2
2	339	15,7	1 635	16,6	923	15,5	2 902	16,1
3	319	14,8	1 296	13,2	555	9,3	2 179	12,1
4	85	3,9	731	7,4	463	7,8	1 281	7,1
5	104	4,8	578	5,9	399	6,7	1 085	6,0
6	154	7,1	1 998	20,3	1 891	31,7	4 044	22,5
celkem	2 156	100,0	9 832	100,0	5 973	100,0	18 006	100,0

10. Regionální hledisko

Regionální perspektivu jsme se do analýzy databáze příjemců doplatku pokusili vnést prostřednictvím indexu nárůstu počtu domácností, které pobíraly doplatek na bydlení (kromě zanedbatelného počtu domácností bydlících v družstevní formě a domácností bez přístřeší) v červnu 2011 vzhledem k prosinci 2008 pro jednotlivé okresy, který nám přináší informaci o tom, ve kterých okresech se v průběhu 2,5 roku počet domácností propadlých do chudoby v oblasti bydlení zhoršila, případně zlepšila.

Kromě tohoto indexu tabulka obsahuje také informaci o tom, jakého absolutního počtu domácností a jakého podílu hospodařících domácností v daném okrese se počet domácností pobírajících tuto dávku týkal. Absolutní počty a podíl na celku hospodařících domácností jsou jistým korektivem informace, kterou přináší index, protože i významné navýšení se stále může týkat pouze několika málo domácností, což je právě například případ Benešova, který vykazuje index nejvyšší (3,3).

V následující tabulce jsou okresy seřazeny právě podle podílu na celku hospodařících domácností, a to od nejvyššího k nejnižšímu. Jak tedy ukazuje tabulka č. 53, situace se zlepšila v jediném okrese, a to překvapivě v Mostě, i když podíl sledovaných domácností na celku domácností je zde právě druhý nejvyšší (2 %). Situace se pak nezhoršila pouze v případě dvou okresů, a to Teplice, kde je podíl těchto domácností na celku také relativně vysoký, a to 0,8 % a dále v okrese Blansko, kde je i tento podíl na minimální úrovni (0,2 %).

Další zajímavou informací, kterou tabulka přináší, jsou podíly domácností v jednotlivých formách bydlení v daném okrese a je vhodné vzít v potaz právě podíl domácností žijících v jiné formě bydlení, protože ta je, zejména vzhledem ke svému charakteru, jistým ukazatelem situace sociálního vyloučení v oblasti bydlení, případně ukazatelem koncentrace chudoby jako takové a indikuje také možnost vzniku sociálně vyloučené lokality, zvláště pokud se podíl domácností v této formě bydlení zvyšuje.

Tabulka č. 53 **Počty domácností podle forem bydlení, index nárůstu počtu domácností a vyjádření podílu těchto domácností na celku hospodařících domácností² pro jednotlivé okresy**

období	prosinec 08							červen 11							index nárůstu počtu OSPO	podíl z celku hospodařících domácností	počet hospodařících domácností
	jiná		nájemní		vlastnická			celkem	jiná		nájemní		vlastnická				
okres	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)			počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)			
Karviná	440	24	1 218	67	147	8	1 805	1 123	47	1 254	52	34	1	2 411	1,3	2,1%	115 906
Most	120	10	920	73	220	17	1 260	70	7	911	86	82	8	1 063	0,8	2,0%	52 173
Ostrava-město	695	35	1 147	58	136	7	1 978	1 276	49	1 315	50	30	1	2 621	1,3	1,9%	140 173
Ústí nad Labem	278	51	218	40	46	8	542	585	64	324	35	10	1	919	1,7	1,8%	52 190
Bruntál	103	25	272	66	40	10	415	209	30	458	67	21	3	688	1,7	1,7%	41 645

² Počet hospodařících domácností jsme převzali z výsledků Veřejné databáze Českého statistického úřadu, SLDB 2001.

10. Regionální hledisko

pokračování tabulky

období	prosinec 08							červen 11							index nárůstu počtu OSPO	podíl z celku hospodářících domácností	počet hospodářících domácností
	jiná		nájemní		vlastnická		celkem	jiná		nájemní		vlastnická		celkem			
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)		počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)				
Jeseník	42	34	71	58	10	8	123	86	40	123	58	4	2	213	1,7	1,3%	16 436
Český Krumlov	95	49	95	49	4	2	194	136	49	135	49	4	1	275	1,4	1,2%	23 561
Děčín	142	28	291	57	80	16	513	167	27	433	70	17	3	617	1,2	1,1%	56 547
Chomutov	153	32	261	55	59	12	473	264	53	214	43	23	5	501	1,1	0,9%	53 151
Louny	101	52	77	39	18	9	196	193	60	124	38	7	2	324	1,7	0,9%	35 446
Litoměřice	155	59	83	31	26	10	264	275	65	130	31	21	5	426	1,6	0,9%	47 493
Mělník	123	68	44	24	15	8	182	228	72	82	26	8	3	318	1,7	0,8%	39 389
Cheb	40	21	117	63	30	16	187	135	44	154	51	15	5	304	1,6	0,8%	37 937
Brno-město	274	27	660	64	99	10	1 033	470	35	788	59	72	5	1 330	1,3	0,8%	166 287
Teplice	56	12	366	81	28	6	450	138	31	299	68	5	1	442	1,0	0,8%	55 812
Přerov	109	34	161	51	47	15	317	244	57	169	39	15	4	428	1,4	0,8%	54 215
Nový Jičín	84	29	158	55	43	15	285	266	54	210	43	15	3	491	1,7	0,8%	62 703
Karlovy Vary	104	39	131	49	33	12	268	192	52	165	44	14	4	371	1,4	0,7%	53 072
Prostějov	69	39	76	43	31	18	176	124	41	146	49	29	10	299	1,7	0,7%	43 117
Kutná Hora	67	58	32	28	16	14	115	158	78	41	20	3	1	202	1,8	0,7%	29 388
Náchod	65	33	116	58	19	10	200	113	36	188	60	12	4	313	1,6	0,7%	45 816
Plzeň-město	59	31	121	63	13	7	193	327	64	179	35	5	1	511	2,6	0,7%	74 974
Kolín	53	63	27	32	4	5	84	205	77	56	21	4	2	265	3,2	0,7%	39 115
Trutnov	72	34	120	56	21	10	213	173	51	158	46	9	3	340	1,6	0,7%	50 190
Klatovy	45	41	52	48	12	11	109	165	70	70	30	1	0	236	2,2	0,7%	35 561
Liberec	139	41	159	47	41	12	339	220	49	220	49	13	3	453	1,3	0,7%	68 300
Sokolov	40	19	138	65	35	16	213	107	41	150	57	6	2	263	1,2	0,7%	39 885
Šumperk	60	29	121	58	26	13	207	134	42	166	52	18	6	318	1,5	0,6%	50 261
Kroměříž	44	30	74	51	27	19	145	122	46	127	48	14	5	263	1,8	0,6%	41 830
Písek	39	41	47	49	9	9	95	55	30	120	66	7	4	182	1,9	0,6%	29 339
Kladno	77	47	49	30	38	23	164	262	74	77	22	14	4	353	2,2	0,6%	62 807
Tábor	39	33	71	59	10	8	120	71	31	147	64	11	5	229	1,9	0,6%	41 236
Česká Lípa	58	45	64	49	8	6	130	84	35	150	63	5	2	239	1,8	0,6%	43 122
Vsetín	60	23	150	57	55	21	265	97	32	190	63	17	6	304	1,1	0,5%	56 273
Semily	27	23	73	62	18	15	118	65	40	92	56	7	4	164	1,4	0,5%	30 584
Hodonín	86	29	123	42	83	28	292	134	44	134	44	40	13	308	1,1	0,5%	58 197
Frýdek-Místek	127	36	185	53	37	11	349	174	37	271	58	21	5	466	1,3	0,5%	88 741
Tachov	27	54	19	38	4	8	50	85	81	19	18	1	1	105	2,1	0,5%	20 062
Ústí nad Orlicí	56	30	116	63	12	7	184	94	33	179	64	8	3	281	1,5	0,5%	54 384
Svitavy	43	30	80	56	20	14	143	77	39	110	56	8	4	195	1,4	0,5%	39 462
Olomouc	103	44	85	36	46	20	234	262	62	142	33	20	5	424	1,8	0,5%	90 050
Třebíč	74	45	56	34	34	21	164	139	69	53	26	9	4	201	1,2	0,5%	43 458
Opava	85	35	115	48	40	17	240	172	56	129	42	8	3	309	1,3	0,4%	69 508
Jablonec nad Nisou	43	34	67	54	15	12	125	62	38	94	58	7	4	163	1,3	0,4%	37 351

10. Regionální hledisko

pokračování tabulky

období	prosinec 08							červen 11							index nárůstu počtu OSPO	podíl z celku hospodářících domácností	počet hospodářících domácností
	jiná		nájemní		vlastnická		celkem	jiná		nájemní		vlastnická		celkem			
okres	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)			počet	podíl (%)	počet	podíl (%)	počet		podíl (%)		
Příbram	30	46	17	26	18	28	65	147	78	37	20	5	3	189	2,9	0,4%	43 544
Prachatice	29	63	14	30	3	7	46	49	58	35	41	1	1	85	1,8	0,4%	20 382
Jihlava	23	26	44	51	20	23	87	109	67	48	29	6	4	163	1,9	0,4%	42 022
Zlín	86	40	88	41	43	20	217	164	57	103	36	19	7	286	1,3	0,4%	76 532
Uherské Hradiště	41	38	54	50	12	11	107	113	59	67	35	13	7	193	1,8	0,4%	53 427
Znojmo	37	30	65	52	22	18	124	48	33	90	62	8	5	146	1,2	0,3%	42 090
Vyškov	30	35	35	41	20	24	85	50	44	56	50	7	6	113	1,3	0,3%	32 578
Hradec Králové	49	49	40	40	10	10	99	132	59	84	38	6	3	222	2,2	0,3%	66 367
Pelhřimov	23	55	12	29	7	17	42	53	59	33	37	4	4	90	2,1	0,3%	28 080
Žďár nad Sázavou	19	23	55	67	8	10	82	51	35	89	61	6	4	146	1,8	0,3%	45 680
Nymburk	34	62	18	33	3	5	55	73	70	27	26	4	4	104	1,9	0,3%	34 432
Strakonice	14	25	27	49	14	25	55	40	47	43	51	2	2	85	1,5	0,3%	28 186
Břeclav	38	34	43	38	32	28	113	49	35	59	42	31	22	139	1,2	0,3%	46 249
Rychnov nad Kněžnou	16	46	14	40	5	14	35	40	45	40	45	8	9	88	2,5	0,3%	31 355
Jindřichův Hradec	12	19	36	58	14	23	62	35	36	61	62	2	2	98	1,6	0,3%	35 905
Havlíčkův Brod	9	24	22	58	7	18	38	44	47	45	48	4	4	93	2,4	0,3%	36 281
Chrudim	14	34	20	49	7	17	41	41	40	57	56	4	4	102	2,5	0,3%	40 604
Hlavní město Praha	275	41	334	50	65	10	674	839	62	467	35	38	3	1 344	2,0	0,2%	544 577
Jičín	10	26	24	63	4	11	38	31	42	37	50	6	8	74	1,9	0,2%	31 193
Rokycany	5	19	19	73	2	8	26	21	49	21	49	1	2	43	1,7	0,2%	18 500
Benešov	15	60	9	36	1	4	25	62	75	18	22	3	4	83	3,3	0,2%	36 593
Brno-venkov	51	49	36	35	17	16	104	72	53	47	34	18	13	137	1,3	0,2%	61 023
Pardubice	32	39	38	46	12	15	82	81	54	64	43	5	3	150	1,8	0,2%	66 945
Domažlice	11	55	6	30	3	15	20	31	60	20	38	1	2	52	2,6	0,2%	23 792
Mladá Boleslav	26	53	17	35	6	12	49	61	66	30	33	1	1	92	1,9	0,2%	46 673
Blansko	15	21	36	51	20	28	71	30	43	30	43	9	13	69	1,0	0,2%	40 294
České Budějovice	57	50	50	44	6	5	113	60	49	58	48	4	3	122	1,1	0,2%	73 236
Praha-východ	31	89	4	11	0	0	35	54	89	6	10	1	2	61	1,7	0,2%	39 231
Beroun	21	68	3	10	7	23	31	29	71	10	24	2	5	41	1,3	0,1%	31 081
Praha-západ	20	87	3	13	0	0	23	37	86	5	12	1	2	43	1,9	0,1%	33 511
Rakovník	1	8	4	33	7	58	12	11	48	10	43	2	9	23	1,9	0,1%	21 657
Plzeň-sever	7	32	12	55	3	14	22	7	29	15	63	2	8	24	1,1	0,1%	29 299
Plzeň-jih	2	22	5	56	2	22	9	12	55	10	45	0	0	22	2,4	0,1%	27 619

Nakonec uvádíme tabulku, která srovnává průměrné náklady na bydlení na osobu a průměrný poměr odůvodněných a reálných nákladů v jednotlivých okresech v červnu 2011. Okresy jsou v tabulce seřazeny podle nejvyšších průměrných nákladů v jiné formě bydlení (první sloupec s hodnotami).

Tabulka č. 54 **Průměrné náklady na osobu a průměrný poměr odůvodněných a reálných nákladů pro různé formy bydlení v jednotlivých okresech**

okres	průměrné náklady na bydlení na osobu			průměrný poměr odůvodněných a reálných nákladů v %		
	forma bydlení			forma bydlení		
	jiná	nájemní	vlastnická	jiná	nájemní	vlastnická
Nymburk	3 646	3 598	3 109	100	90	104
Kutná Hora	3 570	2 675	2 085	100	101	99
Ústí nad Labem	3 508	2 754	2 026	100	92	89
Kladno	3 388	3 267	3 056	100	96	127
Praha-východ	3 380	3 138	2 872	100	100	100
Kolín	3 321	3 370	3 162	100	97	108
Jihlava	3 308	3 089	3 679	100	97	92
Příbram	3 294	2 713	2 661	100	97	191
Pelhřimov	3 284	2 300	2 348	100	101	99
Mělník	3 264	2 801	2 982	100	98	94
Praha-západ	3 262	4 292	2 164	100	85	100
Český Krumlov	3 250	2 497	3 222	100	95	98
Brno-venkov	3 212	3 211	3 146	99	97	110
Havlíčkův Brod	3 196	2 234	2 197	100	100	97
Tábor	3 189	3 028	2 959	99	96	125
Hlavní město Praha	3 171	5 168	2 942	99	97	97
Jablonec nad Nisou	3 138	3 204	3 873	100	98	101
Plzeň-město	3 125	3 938	2 802	100	94	98
Cheb	3 118	3 557	3 259	100	88	95
Plzeň-sever	3 085	2 259	4 022	100	103	99
Vyškov	3 046	2 566	3 679	99	95	136
Prostějov	3 042	3 225	3 505	99	96	92
Klatovy	3 028	2 371	2 992	99	103	100
Karviná	2 987	3 317	3 007	100	95	102
Strakonice	2 986	2 594	3 703	100	97	95
Hodonín	2 970	2 789	3 407	99	97	112
Most	2 951	3 291	3 427	99	94	104
Teplice	2 933	2 859	3 186	100	86	87
Tachov	2 927	3 086	4 893	100	88	100
Benešov	2 916	2 887	3 179	100	98	100
Karlovy Vary	2 915	3 261	2 440	100	92	228
Beroun	2 894	4 764	6 258	98	94	77
Chrudim	2 893	3 093	3 643	100	98	111
Liberec	2 858	3 596	3 739	100	94	111
Ostrava-město	2 857	3 352	2 750	99	97	110
Svitavy	2 816	2 723	3 879	100	98	104
Jičín	2 799	3 260	2 580	100	97	113
Bruntál	2 798	2 408	2 233	100	97	112
České Budějovice	2 792	3 338	2 407	99	92	98
Semily	2 791	2 750	2 605	100	98	113
Plzeň-jih	2 771	2 961	n. a.	100	102	n. a.

10. Regionální hledisko

pokračování tabulky

okres	průměrné náklady na bydlení na osobu			průměrný poměr odůvodněných a reálných nákladů v %		
	forma bydlení			forma bydlení		
	jiná	nájemní	vlastnická	jiná	nájemní	vlastnická
Brno-město	2 754	3 693	3 210	99	95	93
Zlín	2 730	2 951	2 911	100	97	98
Prachatice	2 726	1 988	961	98	96	237
Jindřichův Hradec	2 705	2 220	4 024	100	97	84
Litoměřice	2 700	2 836	2 960	100	98	99
Ústí nad Orlicí	2 683	2 690	2 848	100	100	213
Trutnov	2 677	3 099	3 376	100	95	99
Třebíč	2 663	2 454	2 685	100	98	94
Mladá Boleslav	2 624	2 713	620	100	92	100
Domažlice	2 618	3 039	459	100	101	123
Louny	2 609	3 323	3 043	100	97	121
Vsetín	2 600	2 517	2 637	100	97	155
Uherské Hradiště	2 588	2 457	2 643	99	96	103
Břeclav	2 582	2 972	3 213	100	95	106
Rychnov nad Kněžnou	2 560	2 752	1 867	101	101	273
Sokolov	2 551	2 751	2 614	99	90	163
Rokycany	2 543	3 056	1 140	100	97	100
Písek	2 540	3 284	2 925	100	92	99
Frýdek-Místek	2 536	2 878	2 687	100	96	97
Kroměříž	2 526	3 303	3 263	100	90	93
Přerov	2 511	2 733	2 959	99	96	103
Šumperk	2 497	2 853	2 929	100	96	104
Pardubice	2 492	3 588	1 940	100	91	96
Žďár nad Sázavou	2 466	2 462	1 986	97	99	195
Česká Lípa	2 454	2 582	3 173	99	97	99
Opava	2 417	3 039	3 605	99	95	92
Nový Jičín	2 396	2 503	2 573	100	93	111
Znojmo	2 386	2 759	3 182	99	98	94
Olomouc	2 384	3 439	2 628	100	96	102
Rakovník	2 380	3 034	3 052	100	105	100
Chomutov	2 357	2 776	2 183	99	94	99
Náchod	2 249	2 526	3 462	98	98	110
Děčín	2 199	2 687	2 518	100	96	107
Jeseník	2 181	2 537	2 135	99	99	94
Blansko	1 982	2 719	3 995	102	100	92
Hradec Králové	1 612	3 439	2 569	100	97	100
průměr za celek	2 874	3 142	3 008	100	95	109

Shrnutí

Počet příjemců obou dávek, tedy příspěvku na živobytí i doplatku na bydlení, až na mírný pokles mezi červnem a prosincem 2010 u PnŽ, po všechna sledovaná období rostl, a to jak na úrovni domácností, tak na úrovni osob.

Příjemci příspěvku na živobytí představovali v prvním sledovaném období, v prosinci 2008, 113 012 osob a 55 408 domácností, v červnu 2011 to bylo již 208 835 osob a 97 428 domácností. Nárůst ve srovnání prvního a posledního období představuje 85 % na úrovni osob, na úrovni domácností pak 76 %.

Mezi příjemci PnŽ pak převažovaly zaopatřené osoby, ale jejich podíl od prosince 2008, kdy byl 65 %, v červnu 2011 poklesl na své dosavadní minimum, a to 62 %.

V domácnostech, které čerpaly PnŽ, tedy rostl počet nezaopatřených dětí, ve srovnání prvního a posledního ze sledovaných období takřka o 100 %, jejich počet byl celkem 39 942 v prosinci 2008, respektive 80 333 v červnu 2011 a podíl tak tvořil 35 %, respektive 39 %.

Průměrný počet osob na domácnost se v souboru PnŽ pohyboval kolem 2 osob, ale převažovaly domácnosti jednotlivců, které tvořily více než polovinu všech domácností. Domácnosti složené z více než 4 osob pak představovaly maximálně 9 %.

Převažovaly tedy domácnosti bez nezaopatřených dětí, které z více než 85 % tvořila osaměle žijící osoba, ve více než 64 % to pak byli muži.

Mezi domácnostmi s dětmi pak tvoří více než polovinu domácnosti osamělých rodičů, v prosinci 2008 52 % a v červnu 2011 51 %, následované domácnostmi dvou dospělých osob s dětmi, jejichž podíl se pohyboval mezi 39-41 %.

Jedním z významných zjištění spojených se souborem příjemců příspěvku na živobytí tedy je, že mezi nimi roste počet domácností s nezaopatřenými dětmi tvořených zejména osamělými rodiči, a tím také počet dětí.

V souboru se pak ve významném počtu neobjevují domácnosti, mezi jejichž členy patří starobní či invalidní důchodci. Pokud se pak objevují, tak zhruba v polovině případů jako osaměle žijící. Domácnosti s invalidními důchodci jsou pak zastoupeny častěji než domácnosti s důchodci starobními, když v prosinci 2008 tvořily 12 %, respektive 4 %, aby v červnu 2011 jejich podíly poklesly na 9 %, respektive 3 %.

Zdá se, že starobní, ale i invalidní důchod je nadále relativně dobrou ochranou před upadnutím do absolutní chudoby, i když samozřejmě není zárukou ochrany před relativní a zcela jistě také subjektivní chudobou. Nezanedbatelnou roli pak sehrává úroveň životního, respektive existenčního minima a skutečnost, že od ledna 2007 nebylo v průběhu sledovaných období valorizováno

Takovou ochranou jsou pak také, zdá se, další příjmy, které neplynou z nepojistných dávek, jako je příjem z výdělečné činnosti a podpora v nezaměstnanosti, protože domácnosti se členy, jež jsou jejich příjemci, jsou v souboru relativně velmi málo zastoupeny, kolem 14 % u domácností s výdělečnými členy a kolem 6 % u domácností se členy s podporou v nezaměstnanosti.

Počet příjemců doplatku na bydlení, a to jak na úrovni domácností, tak na úrovni osob, které jsou členy těchto domácností, po všechna sledovaná období kontinuálně rostl.

Zatímco v prvním sledovaném období, v prosinci 2008 bylo těchto domácností 18 117 a osob v nich 36 766, v posledním sledovaném období, červnu 2011 je již domácností 26 369 a osob v nich 55 664.

Za dva a půl roku, zahrnujících sledovaná období, došlo tedy k 46% nárůstu domácností a 51% nárůstu osob, o kterých můžeme říci, že se propadají do chudoby v oblasti bydlení. V těchto domácnostech pak žilo v prosinci 2008 13 401 a v červnu 2011 21 808 nezaopatřených dětí, které tak na celku osob tvořily 36 a 39 %.

Z hlediska počtu osob v jednotlivých domácnostech převládají domácnosti jednočlenné a tvoří 52 % celku domácností. Druhou nejrozšířenější kategorií domácností z hlediska počtu osob jsou dvoučlenné domácnosti, jejichž podíl představuje v průběhu celého sledovaného období kolem 19 %. Se zvětšujícím se počtem osob v domácnosti klesá počet i jejich podíl na celku a domácnosti s více než 5 členy tvořily v prosinci 2008 i v červnu 2011 7 % všech domácností, které pobíraly doplatek na bydlení.

Z hlediska struktury domácností podle přítomnosti nezaopatřených dětí převládají domácnosti zaopatřených osob, které průběžně tvořily až 64 % na celku, v červnu 2011 pak 59 %.

V posledním sledovaném období, tedy v červnu 2011, pak dochází k mírnému nárůstu podílu domácností s nezaopatřenými dětmi na celku domácností, které v prosinci 2008 tvořily 40 % a v červnu 2011 pak 41 %. Mezi domácnostmi s nezaopatřenými dětmi pak převládají osamělí rodiče, jejichž podíl ovšem v průběhu sledovaného období klesal, aby se na konci sledovaných období opět více přiblížil výchozí hodnotě v prosinci 2008, kdy byl 60%, a to na 59 %. Osamělé rodiče pak v 67 % tvoří ženy. Největší nárůst mezi domácnostmi s dětmi pak vykazují domácnosti složené ze dvou zaopatřených osob s dětmi, jejichž podíl se ve srovnání prvního a posledního období zvýšil z 32 % na 34 %.

Domácnosti složené pouze ze zaopatřených osob, byly zároveň z více než 85 % jednočlenné, tvořila je tedy z naprosté většiny jedna dospělá osoba. Zhruba v 60 % pak těmito osaměle žijícími osobami byli po všechna sledovaná období muži.

V souboru se pak, obdobně jako u příjemců příspěvku na živobytí, ve významném počtu neobjevují domácnosti, mezi jejichž členy patří starobní či invalidní důchodci. Obdobně se zhruba v polovině případů objevují jako osaměle žijící. Domácnosti s invalidními důchodci jsou pak zastoupeny častěji než domácnosti s důchodci starobními, když v prosinci 2008 tvořily 11 %, respektive 4 %, aby v červnu 2011 jejich podíly poklesly na 10 %, respektive 3 %.

V tomto souboru tedy také platí, že starobní, ale i invalidní důchod jsou jistou ochranou před upadnutím do deprivace v oblasti bydlení, ani zde však nelze opomenout nastavení hranice chudoby v oblasti bydlení i konstrukce dávky doplatku na bydlení, která automaticky nebere v potaz reálné náklady na bydlení.

Obdobnou ochranou jsou pak také opět příjmy, které neplynou z nepojistných dávek, jako je příjem z výdělečné činnosti a podpora v nezaměstnanosti, protože domácnosti se členy, jež jsou jejich příjemci, jsou v souboru zastoupeny v ještě menším podílu než u příjemců příspěvku na živobytí, a to zhruba v 11 % u domácností s výdělečnými členy a v 5 % u domácností se členy s podporou v nezaměstnanosti.

Pro starobní i invalidní důchodce, ale v podstatě obecně, platí jako rizikový faktor propadu do chudoby osamělost, u invalidních důchodců pak také stupeň invalidity.

Relativně vysokou podobnost struktury příjemců PnŽ a DnB nakonec narušuje hledisko forem bydlení, ve kterých domácnosti z obou souborů většinou žijí. U příjemců

doplatku na bydlení je oproti příjemcům příspěvku na živobytí vyšší podíl těch, kteří žijí v nájemním bydlení a v „jiné“ formě, a naopak nižší podíl domácností žijících ve vlastnické formě.

Forma bydlení pak představuje také významný diferencující faktor v souboru příjemců doplatku na bydlení. Nejčastější formu bydlení pro příjemce doplatku na bydlení představuje nájemní bydlení. Zatímco v prosinci 2008 představovali příjemci, kteří si bydlení pronajímali, celkem 22 008 osob a jejich podíl na celku všech příjemců doplatku na bydlení byl 60 %, v červnu 2011, přes nárůst těchto osob na 31 034, tvoří jejich podíl už jen necelých 56 %.

Svůj počet i podíl na celku pak zvýšily ty osoby a domácnosti, které žijí v tzv. „jiné“ formě bydlení. Počet těchto osob se z 11 027 v prosinci 2008 zvýšil na 22 698 v červnu 2011 a jejich podíl na celku z 30 % na 40 % a počet jejich domácností se zvýšil z 5 973 na 12 590, podíl na celku domácností pak z 33 % na 48 %.

K významnému poklesu pak došlo u příjemců obývajících vlastní obydlí, a to z 9 % na pouhých 2,5 %.

Pokud vezmeme za základ stav v prosinci 2008, došlo mezi příjemci doplatku na bydlení k významnému 40% poklesu osob obývajících vlastní bydlení, k 40% nárůstu osob bydlících v nájmu a více než 100% nárůstu těch, kteří žijí v tzv. „jiné“ formě bydlení.

Pokud se podíváme na počty a podíly zaopatřených a nezaopatřených osob optikou forem bydlení, soubor příjemců doplatku na bydlení se opět diferencuje. V prosinci 2008 žilo v jiné formě bydlení v absolutním počtu 7 115 dospělých osob a 3 912 dětí, v červnu 2011 je to již 14 990 osob a 7 708 dětí. V nájemní formě ve stejném období žilo 13 463 dospělých a 8 545 dětí, respektive 17 400 dospělých a 13 634 dětí. Ve vlastnické formě bydlení pak žilo v prvním sledovaném období 2 580 dospělých a 848 dětí, v posledním období pak 1 069 dospělých a 310 dětí.

Ve srovnání s ostatními formami bydlení se ukazuje, že v nájemním bydlení žije z hlediska struktury domácností největší podíl domácností s nezaopatřenými dětmi (47 % v prosinci 2008 a 53 % v červnu), ač zároveň platí, že v podstatě ve všech formách bydlení převládají domácnosti bez nezaopatřených dětí, dokud v červnu 2011 nedochází k převaze domácností s dětmi v nájemním bydlení, které již tvoří větší polovinu na celku domácností žijících v této formě bydlení. Nejnižší podíl domácností s dětmi pak vykazují domácnosti žijící ve vlastnické formě (26 % v prosinci 2008 a 20 % v červnu 2011).

Z hlediska nákladů na bydlení se jako nejdražší v prosinci 2008 jeví bydlení v jiné formě a nejlevnější bydlení ve formě nájemní, v červnu 2011 pak dochází k tomu, že bydlením nejnákladnějším se stává bydlení vlastnické. Zároveň ovšem platí, že rozdíly v průměrné výši nájmu na osobu, nejsou dramaticky rozdílné, ale je třeba přihlídnout k některým okolnostem, které provází bydlení v té které formě. Jak již bylo řečeno, v nájemní formě bydlení je ve srovnání s ostatními dvěma formami nejvyšší zastoupení domácností s dětmi, náklady na osobu jsou tak uměle poníženy v důsledku toho, že se náklady „rozmělní“ mezi více osob. Naopak, pro vlastnické bydlení je typičtější osamělá osoba, náklady na osobu, ze kterých jsme vycházeli, tak představují celkové náklady. A co se týče „jiné“ formy, i když ji ve výši nákladů v červnu 2011 „předběhla“ vlastnická forma bydlení, dá se vzhledem k výše uvedenému, ale zejména ke kvalitě bydlení, kterou zde lze očekávat, říci, že je bydlením nejdražším.

Bydlení v jiné formě je však z hlediska možnosti uhradit náklady na bydlení prostřednictvím doplatku na bydlení nejspolehlivějším, když jsou u 89 % domácností v prosinci 2008 a u 93 % domácností v červnu 2011 reálné náklady takřka pokryty odůvodněnými náklady, které slouží jako zásadní konstrukt pro výpočet doplatku na bydlení.

Domníváme se, že právě díky nastavení odůvodněných nákladů pro jinou formu a ostatní dvě formy bydlení, dochází k tomu, že domácnostem v „jiné“ formě bydlení je v největší míře garantováno životní minimum, které domácnosti zůstává po zaplacení reálných nákladů na bydlení, zatímco domácnosti v ostatních dvou formách musí na bydlení doplácet na úkor svého životního minima.

Doplatek na bydlení pak také hraje největší roli v poměru k reálným nákladům domácností právě v jiné formě bydlení, kdy jeho výše dosahuje v 52 % v prosinci 2008 a v 61 % v červnu 2011 výše reálných nákladů, což se u ostatních dvou forem děje v marginálních případech.

Závěr

Vzhledem k významnému nárůstu příjemců dávek hmotné nouze v průběhu sledovaného dvouapůlletého období nezbyvá než v souladu se zahraničními i tuzemskými autory konstatovat, že význam této skupiny populace, tedy skupiny, která se ocitá pod hranicí absolutní chudoby anebo není schopna si bez sociálních transferů udržet standardní bydlení, roste. Ač jde stále o relativně nízký podíl na celku osob i domácností, který se u příjemců příspěvku na živobytí pohyboval v prosinci 2008 na úrovni 1 % a u příjemců doplatku na bydlení na úrovni 0,4 %, v červnu 2011 jde už o dvojnásobné hodnoty.

Zároveň se tedy znovu nepřímo potvrzuje již naznačený fakt, že nejen v podmínkách ČR je pro upadnutí do chudoby rozhodující nejen příjem samotný, ale právě náklady na bydlení, které domácnosti musí hradit.

V kontextu ČR, v souvislosti s diskutovanou politikou bydlení a absencí koncepce sociálního bydlení, je pak obzvlášť důležitým zjištěním nárůst příjemců doplatku na bydlení, zvláště v tzv. jiné formě bydlení, a dále diferencovaně uplatňovaná ochranná funkce ve vazbě na různé formy bydlení.

Konstrukce výpočtu doplatku na bydlení se zdá, pravděpodobně ne zcela úmyslně, zvýhodňovat ty, kteří se ocitají právě v jiné formě bydlení oproti ostatním formám bydlení, které lze označit za standardní. Tento mechanismus má svou určitou logiku v tom, že je na místě poskytnout plnou ochranu těm, kteří se ocitají na dně svých životních podmínek a pravděpodobně také možností.

Je však zároveň jistým paradoxem, pokud nejsou obdobně chráněny domácnosti, zvláště pokud v nich žijí nezaopatřené děti, které se ještě na dně svých možností neocitly, ale stačí velmi málo, například aby se náklady uznané jako odůvodněné pro výpočet dávky na bydlení lišily od těch reálných v řádu několika stokorun, aby se tak stalo.

Jak již bylo řečeno, přestože jde o velmi malou část populace, její životní podmínky indikují jisté změny, ke kterým dochází například, ale nejen, na poli bydlení a trhu s ním, a pokud má systém sociální asistence ochraňovat před upadnutím do nedůstojných či život ohrožujících podmínek, je žádoucí ho buď více přizpůsobit reálné situaci osob, kterých se dotýká, či zareagovat strategicky právě v oblasti zajištění dostupného a standardního bydlení pro ty, co nemohou na trhu uspět.

Financování bydlení v ubytovnách, zdá se, systém zatěžuje, aniž by svým obyvatelům zprostředkoval, když už ne důstojné, tak alespoň pro normální život nezbytné podmínky a udržitelnost v čase. Tyto aspekty jsou pak důležité zejména v souvislosti s faktem, že mezi příjemci dávek v hmotné nouzi přibývá domácností s dětmi, a to nejen těch, které tvoří osamělí rodiče.

Negativní trendy spojené se zvyšováním rizika ztráty standardního bydlení a nezamýšlené důsledky nastavení systému hmotné nouze, který toto riziko reprodukuje, nebude pravděpodobně možné vyřešit ani významně zmírnit *pouze* úpravou stávajícího systému. Domácnosti, které dnes identifikujeme jako materiální deprivací v oblasti bydlení ohrožené, se zdají být, přes jistou vnitřní různost, specifickou „klientelou“ na trhu s bydlením a často se ocitají v roli těch, kteří jsou nuceni volit mezi bezdomovectvím a předraženým nekvalitním nájemním bydlením, financovaným často ze státních prostředků. Zásadní roli v této situaci pak hraje absence sociálního bydlení ve smyslu zajištění skromného, ale důstojného a současným normám a potřebám odpovídajícího bydlení pro nízkopříjmové skupiny, případně skupiny nesoucí riziko

diskriminačních praktik (jakými mohou být nejen příslušníci etnických menšin, ale také například osaměle žijící matky), což v poslední době dokladuje také sílící vliv tohoto tématu ve veřejném diskurzu.

Literatura

BAHLE, Thomas - HUBL, Vanessa - PFEIFER, Michaela. 2011. The Last Safety Net. A handbook of minimum income protection in Europe. Bristol: The Policy Press

Český statistický úřad. 2012. Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2011. Praha: Český statistický úřad

DENNIS, Ian - GUIO, Anne-Catherin. Monetary Poverty in EU Acceding and Candidate Countries. Theme 3-21. Luxembourg: Eurostat 2003

DLOUHÝ, Jiří. 1997. Životní minimum. Praha: Socioklub

EARDLEY, Tony - BRADSHAW, Jonathan - DITCH, John - GOUGH, Ian - WHITEFORD, Peter. 1996. Social Assistance in OECD Countries: Synthesis Report. London: HMSO

JAHODA, Robert - KOFROŇ, Pavel - ŠIMÍKOVÁ, Ivana. 2008. Změny v oblasti pomoci v hmotné nouzi a jejich dopady (příjemci a dávky, aplikace nových institutů). Praha: VÚPSV, v.v.i. 106 s. Důvodová zpráva

JESSOP, Bob. 2000. The Changing Governance of Welfare: Recent Trends in its Primary Functions, Scale, and Modes of Coordination. Pp. 12-23 in N. Manning & I. Shaw (eds.) New Risks, New Welfare: Signposts for Social Policy. Oxford: Blackwell Publishers

MAREŠ, Petr - RABUŠIČ Ladislav. 1996. K měření subjektivní chudoby v české OSPOlečnosti. Sociologický časopis 32: 297-315

MAREŠ, Petr. 1999. Sociologie nerovnosti a chudoby. Praha: SLON

MAREŠ, Petr. 2001a. Problém nečerpání sociálních dávek. Praha: VÚPSV - výzkumné centrum Brno

MAREŠ, Petr a kol. 2001b. Dávky sociálního státu. Nastavení systému - jeho ekonomická i sociální efektivita a sociální konsekvence pro klienty sociálního státu i OSPOlečnost. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií a Nakladatelství Georgetown

MAREŠ, Petr. 2004. Chudoba v České republice v datech (šetření sociální situace domácností). Dílčí studie projektu o možnostech monitorování chudoby v ČR. Praha: VÚPSV- výzkumné centrum Brno

NICAISE, Ides. et al. Labour Market Programmes for the Poor in Europe. Aldershot: Avebury, 1995

PSP (2005) Vládní návrh zákona o životním a existenčním minimu. [online]. [cit. 8-1-2009] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=1062&CT1=0>

PSP (2005a) Vládní návrh zákona o pomoci v hmotné nouzi. [online]. c2005, poslední revize 31.3.2006 [cit. 8-1-2009]
Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=14460>>

RINGEN, Stein. 1989. The possibility of politics: a study in the political economy of the welfare state. Oxford: Clarendon Press

RINGEN, Stein. 1997. Citizens, families, and reform. Oxford: The Clarendon Press

RINGEN, Stein. 2005. Problém chudoby - několik doporučení k definici a měření. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 41, 125-139

ROOM, Graham (ed.). 1997. Beyond the Threshold: The Measurement and Analysis of Social Exclusion. Bristol: The Policy Press University Bristol

ROWNTREE, Seebohm B. S. 2000. Poverty. A study of town life. Bristol: Policy Press. 437 s. + 2 mapy

SARACENO, Chiara. 2002. "Deconstructing the myth of welfare dependence." Pp. 235-258 in C. Saraceno (ed.) Social assistance dynamics in Europe. National and local poverty regimes. Bristol: The Policy Press

SIROVÁTKA, Tomáš. 2002. Diferencovaná rizika nezaměstnanosti. In. Sirovátka, T. (ed.). Menšiny a marginalizované skupiny v České republice. Brno: Masarykova univerzita

SIROVÁTKA, Tomáš - KOFROŇ, Pavel - RÁKOCZYOVÁ, Miroslava - HORA, Ondřej - TRBOLA, Robert. 2005. Příjmová chudoba, materiální deprivace a sociální vyloučení v České republice a srovnání se zeměmi EU (výzkumná zpráva z projektu Monitorování chudoby). Praha: VÚPSV - výzkumné centrum Brno

ŠIMÍKOVÁ, VYHLÍDAL Jiří. 2011. Sociální konstrukce systému sociální ochrany: Administrace klientů jako prostor interpretace. Sociální studia 2(7). s. 135-156

TAYLOR-GOUBY, Peter. 2004. "New Risks and Social Change." Pp. 1-28 in P. Taylor-Gooby (ed.) New Risks, New Welfare. The Transformation of the European Welfare State. Oxford: Oxford University Press.

Zákon č. 107/2006 Sb., o jednostranném zvyšování nájemného z bytu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu

Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti

Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád

Výtahy z oponentských posudků

prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Téma zpracování studie považuji za vysoce aktuální. Úsporná opatření v oblasti příjmů obyvatelstva, zrušení a omezení některých dávek státní sociální podpory vedou k nárůstu příjemců dávek hmotné nouze. Příspěvky na bydlení jsou dodnes vypláceny a reformy se jim až doposud vyhnuly. V poslední době se však v různých vládních materiálech, zejména v souvislosti s rozpočtovými opatřeními MF, objevují návrhy na zrušení doplatku na bydlení a zreformování příspěvku na bydlení.

Teoretickou část považuji za velmi dobrou.

Je nutno ocenit využitelnost výsledků této studie. Nezávislý rozbor procesů, jevů a situací v oblasti sociálních dávek vytvořil pro MPSV zdroj podnětů a informací pro vlastní řídicí metodickou a i koncepční činnost.

Ing. Jarmila Mateřánková

Práce je dobře využitelná, s tou výhradou, že je poplatná tehdejší zákonné úpravě, platné v době jejího vzniku. Zákon o pomoci v hmotné nouzi doznává průběžných změn; tou nejhmataelnější je zrušení vazby doplatku na bydlení na jednu z dávek SSP, konkrétně na příspěvek na bydlení, a jeho následné navázání na dávku pomoci v hmotné nouzi, konkrétně na příspěvek na živobytí.

Předloženému materiálu by velmi prospělo doplnění o terénní výzkum, zejména prověření hypotéz o efektivnosti a dlouhodobých (negativních) dopadech státní podpory bydlení sociálně slabých osob, a to včetně analýzy dopadů příspěvku na bydlení, který je poskytován jako dávka státní sociální pomoci.